

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

**ДИПЛОМНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО)
РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

на тему:

**Розвиток української літератури в період
революції 1917–1921 рр.**

студентки IV курсу, групи СОІ-41
предметної спеціальності

014.03 Середня освіта (Історія)

Гобан Світлани Василівни

Керівник:

Паска Богдан Валерійович

кандидат історичних наук, доцент

Рецензент:

Галицька-Дідух Тамара

Вячеславівна

кандидат історичних наук, доцент

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

Члени комісії: _____

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ВПЛИВ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЙ 1917–1921 РР. НА ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ.....	8
РОЗДІЛ 2. КЛЮЧОВІ УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ ПЕРІОДУ РЕВОЛЮЦІЇ ТА ЇХ ТВОРЧІСТЬ. ЛІТЕРАТУРНІ НАПРЯМИ ТА ОБ’ЄДНАННЯ.....	16
РОЗДІЛ 3. ВИВЧЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ ТЕМАТИКИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В 10 КЛАСІ.....	41
РОЗДІЛ 4. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПЕРІОДУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917–1921 РР.)	48
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена потребою глибшого осмислення української літератури доби національно-визвольних змагань 1917–1921 років як ключового етапу в історії національного культурного відродження. У цей період відбувся злам імперських парадигм і формування нової моделі українського письменника – не лише митця, а й активного учасника державотворчих процесів. Саме в умовах історичних трансформацій постали унікальні художні світи Павла Тичини, Василя Еллана-Блакитного, Михайля Семенка, Олександра Олеся, що потребують цілісного аналізу в контексті ідеологічних, естетичних та суспільних змін.

З огляду на сьогодення, коли національна ідентичність, мова і культура знову постають як ключові чинники державної незалежності, звернення до літератури доби Української революції набуває особливого сенсу. Осмислення художнього слова тих років дозволяє не лише реконструювати світоглядні орієнтири покоління творців модерної України, а й актуалізувати ідеї культурної автономії, патріотизму, гідності, що залишаються співзвучними сучасним викликам. Такий підхід сприяє зміцненню історичної пам'яті та національної свідомості, формуванню в учнів і студентів цілісного уявлення про літературний процес як форму духовного опору та творчої свободи.

Окрім того, актуальність теми підсилюється недостатнім рівнем репрезентації літератури 1917–1921 років у сучасному освітньому просторі. Попри наукову зацікавленість окремими іменами, ціла доба досі залишається периферійною у шкільних програмах, що знижує її виховний і культурний потенціал. Відтак важливим постає не лише науковий аналіз, а й методичне забезпечення вивчення цього періоду в середній школі: упровадження інноваційних дидактичних підходів, переосмислення репертуару текстів, підготовка вчителя як посередника між минулим і майбутнім національної літератури.

Мета роботи - проаналізувати вплив революційних подій 1917–1921 років на розвиток української літератури, дослідити ключові постаті письменників і літературні напрями періоду, а також розробити методичні підходи до викладання літератури цієї доби в навчальних закладах.

Завдання роботи:

- Визначити особливості літературного процесу в Україні під час революції 1917–1921 рр.
- Охарактеризувати творчість ключових українських письменників періоду, проаналізувати їх внесок у літературу.
- Розглянути літературні напрями та об'єднання, що діяли в революційний час.
- Проаналізувати можливості інтеграції історико-культурної тематики революції в уроки історії України у 10 класі.
- Запропонувати методичні рекомендації для ефективного викладання літератури періоду Української революції.

Об'єкт дослідження – літературний процес в Україні у період революції 1917–1921 років у контексті викладання новітньої історії України в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Предмет дослідження – основні тенденції та напрямки розвитку української літератури вказаного періоду в контексті революційної епохи, особливостей і методик викладання відповідних процесів під час вивчення історії в школі.

Хронологічні межі дослідження охоплюють події Української революції 1917–1921 рр.

Географічні рамки дослідження - території Української Народної Республіки (УНР), Української Держави та Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР).

Методи дослідження. Під час написання роботи використовувалися наступні методи:

- історичний метод – для аналізу соціокультурного контексту та впливу історичних подій на літературний процес;
- культурологічний метод – для вивчення літератури як частини ширшого культурного поля;
- порівняльно-історичний метод – для зіставлення творчості різних письменників та аналізу еволюції літературних явищ;
- системно-структурний метод – для розгляду літературного процесу як цілісної системи взаємопов'язаних елементів;
- біографічний метод – для аналізу життєвого та творчого шляху ключових письменників;
- метод аналізу та синтезу – для розгляду складних явищ на складові та їх подальшого узагальнення;
- метод узагальнення та систематизації – для структурування отриманих даних та формування висновків;
- метод контент-аналізу – для аналізу змістового наповнення літературних творів;
- метод педагогічного моделювання – для розробки методичних рекомендацій.

Аналіз джерел і літератури – у працях В. Верстюка, В. Пономаренка, Г. Герасимової вивчаються історико-ідеологічні аспекти революційного періоду, що безпосередньо вплинули на формування творчості таких постатей, як Павло Тичина, Василь Еллан-Блакитний, Дмитро Загул, Михайль Семенко. Дослідження Гальченко С. А., Крижанівського С. А., Герасимова Г. П. поглиблюють уявлення про культурно-мистецьке середовище, пресовий дискурс та еволюцію естетичних орієнтирів українських митців у добу революційних трансформацій. Особливу увагу приділено також методичному забезпеченню літературної освіти: у працях Гаврилюка Ж. М., Чирко Г. М., Коляди І. А. подано дидактичні підходи до вивчення літератури 1917–1921 років у шкільному курсі, запропоновано інтерпретації текстів, методичні розробки та практичні рекомендації для вчителів-словесників. Таким чином,

джерельна база поєднує як науковий аналіз, так і освітньо-прикладний компонент, що сприяє цілісному осмисленню літературного процесу зазначеного періоду.

Наукова новизна полягає в комплексному підході до аналізу української літератури періоду революції 1917–1921 років як феномену, що формується під безпосереднім впливом суспільно-політичних трансформацій. Вперше акцент зроблено не лише на ідейно-естетичних домінантах творчості провідних митців епохи, а й на інтеграції історико-літературного контексту в шкільну освітню практику. Запропоновано поєднання літературознавчого та методичного аналізу, що дає змогу глибше осмислити рецепцію революційної доби у свідомості сучасного учня.

Практичне значення полягає в можливості безпосереднього застосування його результатів у навчальному процесі закладів загальної середньої освіти та закладів вищої педагогічної освіти. У роботі запропоновано ефективні методичні підходи та прийоми для викладання української літератури періоду 1917–1921 років, що сприятимуть формуванню в учнів історичної пам'яті, критичного мислення та глибшого розуміння культурно-національного контексту доби. Рекомендації, розроблені в межах дослідження, можуть бути використані вчителями-предметниками під час підготовки до уроків, факультативних занять, тематичних тижнів, а також у процесі створення навчально-методичних матеріалів.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Перший розділ присвячений аналізу впливу революційних подій на літературний процес в Україні, другий – дослідженню творчості ключових письменників та літературних напрямів, третій – розгляду історико-культурної тематики в курсі історії України 10 класу, четвертий – методичним підходам до вивчення української літератури періоду революції. У процесі написання дипломної роботи було опрацьовано 129 джерел. Загальний обсяг дослідження становить 123 сторінки.

Розділ 1. Вплив революційних подій 1917–1921 рр. на літературний процес в Україні.

Вирішальну роль у поступі літературного життя відіграло заснування Центральної Ради, яка ініціювала державну опіку над розвитком української культури. Події 1917 року каталізували національно-культурне відродження України, зміцнивши усталені погляди на мистецтво та літературу. Вони увиразнили їхні самобутні риси й виявили нові феномени, що постали внаслідок інтеграції українського культурного простору у загальноєвропейський модерністичний рух [47, с. 106]. Без сумніву, революційні події значно посилили активність інтелектуальної еліти у сфері суспільно-політичного життя. До Центральної Ради увійшли провідні постаті української культури - видатний письменник і драматург В. Винниченко, поетична генерація на чолі з Л. Старицькою-Черняхівською, І. Стешенком, М. Вороним, а також М. Сріблянський. Крім того, важливу роль відігравали мистецтвознавці й літературознавці - Д. Антонович та С. Єфремов [46, с. 24].

Навесні 1917 року спостерігався надзвичайно високий попит на політичні й публіцистичні видання. Великі наклади політичних брошур розпродавалися впродовж кількох днів після появи, серед яких особливе місце займали праці С. Єфремова, М. Грушевського, Б. Грінченка та ін. Починаючи з березня 1917 року, в українському культурному просторі інтенсивно формуються як приватні, так і кооперативні видавничі структури - зокрема, «Час», «Криниця», «Друкар», «Сяйво», «Криниця», «Вернигора», а також «Союз» у Харкові, «Сіач» у Черкасах, «Промінь» у Смілі, «Рух» у містечку Вовча, «Народний стяг» та "Селянська самоосвіта" в Одесі які розгортали свою діяльність у напрямі поширення новітніх текстів провідних українських інтелектуалів: науковців, митців слова, критиків. У центрі їхньої уваги перебували питання національного визволення, соціалістичного світогляду, формування етнокультурної ідентичності, а також утвердження естетики «мистецтва заради мистецтва» й ідеалів просвітницького гуманізму.

Видавнича мережа охопила практично всі регіони України: у 1918 році діяло 40 видавництв у Києві, 6 - у Катеринославі, 5 - в Одесі, тощо. Ба більше, навіть за межами етнічної України, в Катеринодарі, при Кубанському центрі, функціонувало українське видавництво. У тому ж 1918 році з'являються масштабні об'єднання: «Український видавничий кооперативний союз» (відомий як Книгоспілка), «Українська школа», «Дніпросоюз», Видавництво «Дністер» у Кам'янці-Подільському стало одним із найактивніших – це місто перетворилося на важливий центр книгодрукування, особливо в 1919–1920 роках, коли тут тимчасово перебували урядові структури Української Народної Республіки. Динаміка видання українських книжок засвідчує зростання національного видавничого руху: у 1917 році вийшло друком 474 назви, у 1918 – вже 1084, а у 1919 р. – 665. Водночас 1919 року в Харкові було засновано Державне видавництво України [96].

Відродження видання «Літературно-наукового вісника» стало значущим чинником у культурно-літературному просторі. У вересні 1917 року в Києві було започатковано друкований орган «Книгар», до кола якого увійшли видатні українські інтелектуали, серед яких – М. Грушевський В. Винниченко, С. Єфремов та Д. Дорошенко (див. Додаток П.2).

Проте стрімкому розвитку національної культури та літературного процесу суттєво зашкодила більшовицька окупація України на початку 1918 року. Значна частина культурних діячів була вимушена покинути Київ, водночас багато інтелектуалів зазнали насильницьких репресій, включно з вбивствами та пораненнями, спричиненими більшовицьким режимом [59, с. 58]. У цьому ж контексті варто згадати поета-державника Григорія Чупринку – палкого апологета української державності, чиї поетичні рефлексії 1917 року виявляли глибоку прихильність до засад громадянського миру, легітимності та індивідуальної волі. Його рядки про національну гармонію та свободу стали символом ідеологічного спротиву. Відомий як незламний противник тоталітарних тенденцій більшовицької доктрини, Г. Чупринка завершив життєвий шлях як мученик в 1921 році [18, с. 4].

Не всім діячам національного письменства судилося залишитися на рідних землях – чимало з них опинилося у вимушеній еміграції, поділяючи драматичну долю вигнанців. Серед таких - видатний лірик Олександр Олесь, якого Михайло Грушевський високо оцінював, називаючи найзначущішим поетичним голосом свого часу в українському культурному просторі [2, с. 46].

Яскравим прикладом емоційного осяяння епохи стала поетична композиція молодого Павла Тичини «Золотий гомін», створена у 1917 році як відлуння урочистих подій, пов'язаних із проголошенням Першого універсалу Центральної Ради. У свою чергу, збірка «Сонячні кларнети», що вийшла друком наступного року, вражає витонченим ліризмом та ідеалістичними мотивами. У період активного функціонування Центральної Ради Тичина долучився до редакційної діяльності демократичної газети «Нова Рада», співпрацюючи з провідними діячами національного відродження - Андрієм Ніковським і Сергієм Єфремовим (див. Додаток Р).

Одним із визначальних чинників інтенсифікації літературного процесу стало офіційне закріплення української мови як державної згідно з постановою Центральної Ради в березні 1918 року (див. Додаток А).

Зasadничі принципи організації книжкової справи, періодики та публіцистики були закладені ще на початковому етапі визвольних змагань Центральною Радою та її виконавчим органом - Генеральним секретаріатом. Державна політика у сфері культурної комунікації виразно орієнтувалася на пріоритетне забезпечення суспільства підручниками, художніми текстами та політико-громадськими виданнями. Стратегічна підтримка з боку уряду, а також активна участь у формуванні видавничого середовища провідних представників національної еліти – зокрема, С. Єфремова, М. Грушевського, В. Винниченка, С. Петлюри, Ф. Лизогуба, С. Русової, С. Чикаленка, О. Лотоцького – сприяли закладенню фундаменту для розвитку української поліграфічної та медійної галузей. Отже, Центральна Рада ініціювала низку стратегічних заходів, які мали фундаментальне значення для системного становлення українського культурного простору. Цей політичний орган

виступив ключовим чинником у формуванні національної літературної сфери, забезпечуючи державну підтримку та інституційне сприяння розвитку культурного процесу на основі концепції державотворення [36, с. 110].

У період гетьманату П. Скоропадського, зокрема в 1918 році, у Києві було засновано перше українське символістське об'єднання – «Біла студія», до складу якого увійшли П. Тичина, Я. Савченко, К. Поліщук, В. Ярошенко та М. Терещенко. Ця група поєднувала езотеричні й містичні концепти з ідеєю національного культурного відродження, формуючи унікальний художній дискурс. Водночас у столиці почав регулярне видання журнал «Книгар», який став осередком літераторів, що ідентифікували себе як неокласики – модерністський рух української літератури початку ХХ століття. До цього культурно-літературного кола входили О. Бургардт М. Зеров, М. Драй-Хмара, П. Филипович [49, с. 138].

З метою залучення широкого кола літераторів до підтримки своєї політики, уряд П. Скоропадського ухвалив рішення про надання національного статусу місцю поховання Тараса Шевченка, символічно утверджуючи його постать як стрижневу для українського культурного пантеону. Також відбувся помітний підйом видавничої діяльності: зокрема, вийшла друком фундаментальна монографія І. Огієнка «Українська культура», були опубліковані високохудожні переклади східної поезії у виконанні А. Кримського, а також прозові й поетичні твори таких визнаних і молодших авторів, як О. Кобилянська, В. Стефаник, С. Васильченко, Х. Алчевська, М. Рильський та ін. У цей період побачили світ і «Літературно-критичний альманах», і низка індивідуальних поетичних збірок, що засвідчували розмаїття естетичних орієнтирів [64, с. 194].

Культурна динаміка в період діяльності Директорії УНР зазнала істотних ускладнень, зумовлених як загальнополітичною нестабільністю, так і внутрішніми ідеологічними суперечностями. В умовах глибокої соціальної трансформації Директорії було вкрай складно реалізовувати цілісну культурно-гуманітарну стратегію. Ба більше, перші нормативно-правові акти

нової влади фактично маргіналізували значний сегмент інтелектуальної спільноти, позбавивши участі в процесах державотворення осіб, що належали до так званих «нетрудових» станів. Подібна соціальна політика, разом із хронічною зміною урядових режимів, спричинила хвилю інтелектуальної еміграції. Водночас літератори прагнули зберегти ідентичність нації, вербалізуючи у своїх творах прагнення народу до волі та державності. Зокрема, Валер'ян Поліщук долучився до збройного виступу на боці Директорії, демонструючи поєднання літературної діяльності з національно-визвольною боротьбою. Водночас Юрій Липа, перебуваючи на державній службі в період функціонування Директорії, обіймав посаду міністра віросповідань, а також виступив автором концептуального проєкту першої редакції Конституції Української Народної Республіки. Продовжуючи засади, закладені Центральною Радою і Гетьманатом, Директорія підтримувала політику українізації освітньо-культурної сфери, що стало каталізатором активізації видавничої справи й розвитку українського письменства. Поряд із класичною реалістичною парадигмою помітного поширення набули естетичні моделі романтичного та символістського спрямування, у межах яких автори прагнули емоційного осмислення дійсності та розкриття її через метафоричні й архетипні структури [56, с. 114].

Попри численні досягнення у сфері літератури того часу, масштаби втрат серед українських поетів і письменників є вражаючими та драматичними. Через свої політичні переконання багато представників літературної інтелігенції зазнали трагічної долі: Олександр Олесь, якого Михайло Грушевський визнавав «найвизначнішим із сучасних українських поетів», був вимушений емігрувати; подібна доля спіткала Миколу Вороного та Михайла Садовського [61, с. 468]. У той же час Остап Вишня у 1930-х рр. був засуджений до десятилітнього ув'язнення в ГУЛАГу, Василь Чумак загинув від рук денікінців у молодому віці ще в 1919 році, Григорій Чупринка помер у застінках ЧК у 1921-му, а Андрій Заливчий поліг на фронті.

Аналогічно завершили свої життєві та творчі шляхи численні інші митці, чия доля віддзеркалила трагічність епохи [8, с. 78].

У період революційних трансформацій значний літературний потенціал зосередився в Західній Україні, де формувався культурний дискурс, що сягав далеко за межі локального регіоналізму й набував загальнонаціонального значення. Західноукраїнський літературний контекст вирізнявся як багатогранністю художніх проявів, так і глибиною ідеологічних протистоянь, що розгорталися в умовах порівняно вільного політичного клімату та культурного плюралізму [62, с. 325]. Значну роль у творенні літературного середовища відіграли представники угруповання "Молода Муза" – зокрема Б. Лепкий, В. Пачовський, П. Карманський, які вивели національне слово на новий естетичний рівень, поєднуючи символістські тенденції з патріотичним змістом. У цьому складному культурному полі невдовзі окреслилися дві ідеологічно полярні орієнтації. Перша тяжіла до співпраці з Радянською Україною та орієнтувалася на соціалістичні ідеї (її представляли, зокрема, А. Крушельницький і М. Ірчан, який підтримував культурні зв'язки з Галичиною). Друга – виразно національно-державницька – ґрунтувалася на ідеалах визвольної боротьби, спадщині Українських січових стрільців, Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки. До цієї течії належали такі автори, як Р. Купчинський та О. Бабій. Паралельно поза межами українських земель, у середовищі еміграції, літературний процес продовжували як визнані митці старшого покоління, так і молода генерація письменників, переважно колишніх учасників визвольних змагань та вояків Армії УНР. Особливо вирізнялися постаті Є. Маланюка та Ю. Дарагана [66, с. 109].

Безперечно, будь-яка спроба класифікації літературних сил, що заявили про себе в добу революції, залишається умовною та орієнтовною. Йдеться не стільки про поділ на окремі групи, скільки про прагнення осмислити складність і внутрішню суперечливість літературного процесу, його багатовекторність, ідейну строкатість та естетичну розмаїтість. Цей процес не

був одноманітним чи лінійним - навпаки, його складові нерідко вступали у гостре протистояння, доходили до розривів, ідеологічних конфліктів або навіть взаємозаперечення. Однак попри ці суперечності, всі ці літературні сили та напрямки - незалежно від власного самоусвідомлення - творили в єдності історичного часу спільне духовне поле, в якому формувалося культурне буття українського народу. Це поле було відображенням глибинних пошуків, способів утвердження голосу в літературі, а також відповіддю на виклики епохи, що докорінно змінювала культурний ландшафт.

Унікальність історичного контексту революційної доби, що охоплює роки збройних конфліктів, соціальних катаклізмів, економічної деградації та загального морально-духовного спустошення, полягає в парадоксальному співіснуванні з надзвичайно інтенсивним, а подекуди навіть блискучим піднесенням художньої творчості. Це внутрішнє протиріччя може бути осмислене через низку глибинних чинників, що перебували в тісному взаємозв'язку. Насамперед, активізація національного духу, започаткована ще на зламі століть, акумулювала значний потенціал естетичної енергії, яка, за умов докорінних суспільних змін, прагнула актуалізації та завершення власних ідейно-художніх тенденцій. По-друге, сам характер революційної епохи, попри її деструктивну природу, був позначений патетикою великої надії, пафосом майбутнього, що стимулювало не лише розмах і свободу художнього мислення, а й сприяло появі нових форм, сміливих стилістичних пошуків та естетичних утопій, в яких уживалися романтичні ілюзії з ідеологічними гаслами визволення - як національного, так і соціального. Нарешті, піднесення громадянської свідомості й мобілізація широких верств населення до активної участі в історичних процесах спричинили притік нових голосів у літературне поле, розширили межі авторської присутності, зробивши мистецтво не лише виразником елітарного досвіду, а й дзеркалом масової емоційності й нової культурної динаміки – тієї, яку Павло Тичина метафорично окреслив як заклик до свіжих, оновлюючих потоків творчої стихії [44, с. 28].

Отже, культурно-літературний ландшафт революційної доби вирізнявся стихійною енергією, надзвичайною різноплановістю та часто гучною, інтенсивною конкуренцією між численними угрупованнями й індивідуальностями, кожне з яких сприймало історичний момент як сприятливий для утвердження власної естетичної парадигми. Початковий етап цього періоду був позначений надлишком імпульсів, що живили найрізноманітніші художні практики – від традиціоналістських до найрадикальніших авангардних експериментів. Проте з плином часу, унаслідок поступової політичної централізації та ідеологічної уніфікації, пов'язаної зі зміцненням позицій більшовицького режиму, спектр допустимих творчих орієнтацій став істотно звужуватися, що призвело до зменшення естетичного розмаїття і дедалі відчутнішої регламентації художнього вислову.

Розділ 2. Ключові українські письменники періоду революції та їх творчість. Літературні напрями та об'єднання.

У 1917–1921 роках на теренах України формувався винятково динамічний літературний контекст, що охоплював як уже визнаних майстрів слова, так і представників нової генерації митців, чий творчий потенціал інтенсивно розкривався в умовах національно-визвольного руху та революційних трансформацій. Позбавлені тиску адміністративних приписів, шаблонних нормативів та офіційно усталених методологій, представники літературної спільноти початку ХХ століття вільно артикулювали своє бачення навколишньої реальності, спираючись на індивідуальні естетичні переконання, ідеологічні орієнтири та культурно-інтелектуальні джерела. Їхні твори стали відгуком на буремну епоху, яку вони не лише споглядали, а й нерідко формували власною участю [70, с. 7].

Значні втрати, яких зазнало літературне середовище внаслідок воєнних подій, політичних репресій та вимушеної еміграції інтелігенції ці фактори негативно позначилися на безперервності культурного розвитку. Значна частина інтелектуальної еліти демонструвала ідейну солідарність із українськими патріотичними формуваннями, зокрема з ідеологією Центральної Ради й пізніше - Директорії. Унаслідок військово-політичних обставин 1919 року частина письменників, зокрема Володимир Сосюра Остап Вишня, Олександр Олесь, та інші, змушена була евакуюватися до Кам'янця-Подільського разом із силами УНР. Загибель або еміграція численних представників творчої еліти, порушили спадкоємність літературного процесу, що суттєво послабило інтелектуальний потенціал епохи та загрожувало втраті культурної тяглості [60, с. 68].

Попри драматичні обставини того часу, саме в цей період розпочалося формування нової генерації письменників. Ці молоді митці були активними учасниками революційних перетворень і перебували в пошуку нових естетичних орієнтирів. Вони прагнули оновити національну культурну

парадигму, відкриваючи нові горизонти художньої творчості. Літературний процес, на їхню думку, набув виразно експериментального характеру, характеризуючись поширенням нових форм, жанрів та стилістичних прийомів, що відповідали потребам і духу часу, а також переосмисленням традиціоналістських настанов попереднього періоду [69, с. 16].

Водночас на перший план виходить колективістський підхід до творчості. Цей підхід уособлював соціалістичні ідеї, які активно формувалися в контексті нового політичного устрою. Колективна праця в галузі літератури й мистецтва почала сприйматися як ідеологічно вивірена й соціально значуща, що поступово призводило до витіснення концепту індивідуального авторства, характерного для попередніх десятиліть, цей зсув цілком збігався з риторикою пролетарської культури, яка прагнула створити нову «народну» літературу, принципово відмінну від буржуазно-індивідуалістичної традиції [67, с. 58].

Важливою складовою змін у досліджуваній період стала географічна динаміка культурного життя. Впродовж 1917–1918 років Київ зберігав позицію провідного центру літературного процесу, акумулюючи основні творчі сили нації. Проте, вже у 1919 році спостерігається поступове переміщення культурно-мистецького осередку до Харкова, який згодом трансформувався на головний видавничий і мистецький центр Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР) [78, с. 186].

Значущими візуальними артефактами доби постають обкладинки тогочасних літературно-мистецьких видань, зокрема журналів «Мистецтво» та «Наше минуле», які не лише фіксують стилістичну еволюцію, а й репрезентують ідеологічні та естетичні орієнтири нової доби (див. Додаток Е).

Одним із найхарактерніших проявів революційної трансформації культурного простору в постреволуційній добі став рух Пролеткульт (скорочено від «пролетарських культурно-просвітницьких організацій»), що виник у 1917–1918 роках і набув активного поширення вже впродовж 1918 року. Пролеткульт претендував на створення нової, автономної пролетарської культури, відмінної як від буржуазного, так і від

дореволюційного національного мистецтва, проголошуючи: «Забути про мистецтво минулих епох!». Цей лозунг відображав радикальний розрив із традиційною культурною спадщиною та був спрямований на інституційну й концептуальну деконструкцію попередніх естетичних систем. Ідеологи Пролеткульту виходили з переконання, що тільки самі представники робітничого класу мають право створювати справжню пролетарську культуру, оскільки саме вони є носіями нової соціальної свідомості. У зв'язку з цим обґрунтовувалась потреба ліквідації так званої «буржуазної наукової організації» і створення альтернативної пролетарської установи соціалістичних знань, яка мала б забезпечити не лише освітню функцію, а й контроль за ідеологічною відповідністю мистецької та наукової продукції. Значною рисою естетичної практики Пролеткульту було відкидання індивідуального авторства, що вважалося буржуазним атавізмом. Натомість утверджувався принцип колективного творення художнього тексту, що збігалось з марксистською ідеєю про соціальну сутність мистецтва і його класову зумовленість. Такий підхід трансформував саму природу літературної творчості, підпорядковуючи її соціальній доцільності й політичній програмі [33, с. 6].

Ідеї Пролеткульту були піддані критиці навіть з боку вищого радянського керівництва, зокрема Володимира Леніна. Ленін вважав, що надмірна культурна самостійність руху становить загрозу для централізованої ідеологічної політики [19, с. 14].

Перші українські літературні об'єднання стали важливим осередком формування нових ідей та творчих напрямів, серед яких особливе місце посідала група «Боротьба» – перша пролетарська літературна організація, заснована 1918 року. Головною метою цього колективу було офіційне проголошення народження пролетарської літератури як виразу класової свідомості робітничого класу. Творчий доробок «Боротьби» втілювався у виданні альманахів «Зшитки боротьби» та «Червоний вінок», а також у журналі «Мистецтво» (див. Додаток Н.3), які стали платформами для поширення ідей

пролетарського мистецтва. Провідні постаті цього об'єднання - Василь Блакитний (псевдо Елланський) і Гнат Михайличенко [76, с. 21].

Літературний напрям неокласицизму сформувався на основі творчої співпраці митців, згуртованих навколо часопису "Книгар" (див. Додаток А.1). Ідейною основою цього напрямку було прагнення до естетично довершеного мистецтва, вільного від ідеологічного тиску, а також глибоке зацікавлення культурною спадщиною українського народу. Через звернення до національних традицій і формування нової художньої якості неокласики прагнули осмислити універсальні духовні цінності. Важливими посталями цього об'єднання були Максим Рильський, Микола Зеров, Юрій Клен (Освальд Бургардт), Павло Филипович та Михайло Драй-Хмара [79, с. 589].

Микола Зеров (1890–1937) – видатний представник напрямку неокласицизму в українській літературі, визначний поет, літературознавець, критик із глибоким аналітичним підходом, а також полеміст і визнаний лідер об'єднання «неокласиків» (див. Додаток Б.1). Його творчість відзначається майстерним володінням сонетною формою та високопрофесійними перекладами античної поезії [5, с. 123]. Брюховецький В.С. у своєму літературно-критичному нарисі також відзначає, що поряд із плідною письменницькою діяльністю, Зеров активно займався викладацькою роботою, читаючи курси з української гуманітарної тематики в Київському інституті архітектури впродовж 1918–1920 років [9, с. 11]. Крім того, інший дослідник вказує на його редакторську діяльність у фаховому періодичному виданні з питань книжкової справи – часописі "Книгарь". У 1920 році вийшли друком підготовлені ним збірки – «Антологія римської поезії» та «Нова українська поезія» [7, с. 36], (див. Додаток Б.1).

Максим Рильський (1895–1964) – визначний український поет, перекладач і публіцист, який відіграв ключову роль у мистецькому колі «неокласиків» (див. Додаток В). Його академічна підготовка охоплювала медичний факультет Київського університету Святого Володимира (1915–1918), а також історико-філологічний факультет Народного університету в

Києві [3, с. 267]. Важливим аспектом його інтелектуального становлення стала інтенсивна самоосвіта, зокрема глибоке вивчення іноземних мов і музичного мистецтва [57, с. 6]. Стріха М. В. у своїй праці також згадує ранній період творчості Рильського. Дослідник відзначає, що перша поетична збірка Рильського під назвою "На білих островах" була опублікована ще у 1910 році, а його творчий розвиток яскраво проявився у збірці "Під осінніми зорями", яка побачила світ у 1918 році [58, с. 120], (див. Додаток В.1).

Михайло Драй-Хмара (1889–1939) – поет, майстер художнього перекладу, визначний представник неокласичного літературного напрямку (див. Додаток Б.2). У період 1918–1923 років він обіймав професорську посаду в Кам'янець-Подільському університеті та Інституті народної освіти, де активно розвивав філологічну науку. Брега Г. С. також згадує, що у 1920 році з друку вийшов його навчальний посібник під назвою «Слов'янознавство», підготовлений у стінах університетської літографії. Крім того, у статті вказується на його приналежність до відомої мистецької спільноти «неокласиків», яку сам Драй-Хмара образно окреслював як "п'ятикутне сузір'я". Щодо початку його літературної творчості, дослідник зазначає про перші поетичні збірки "Проростень", "Молода весна" та "Прощання з Поділлям", які стали важливими кроками в його поетичному доробку [102, с. 460], (див. Додаток Г).

Юрій Клен (Освальд Бурггардт, 1891–1947) – поет, літературний критик, який репрезентував естетичну парадигму неокласицизму в українському письменстві (див. Додаток Г.1). Після повернення з політичного заслання у 1918 році він завершив вищу освіту та був зарахований до аспірантури, що засвідчило його глибоку наукову заангажованість. Педагогічну діяльність здійснював разом із Миколою Зеровим у соціально-економічному технікумі селища Баришівка. Упродовж 1920-х років творчий стиль Клена набуває чітких неокласичних ознак, серед яких – бездоганне володіння формальними поетичними структурами та панестетичний світогляд [53, с. 4].

Павло Филипович (1891–1937) – один із найяскравіших інтелектуалів неокласичного крила українського письменства, що поєднав у своїй діяльності функції поета-естета, філолога-теоретика, перекладача та викладача (див. Додаток Г.2). Свої критичні розвідки вперше оприлюднив у періодиці на сторінках часопису «Книгар», де зарекомендував себе як прихильник порівняльно-історичної методології в аналізі літературного процесу, що вирізняло його серед тогочасних науковців. Шевченко С.В. також зауважує, що дослідницька діяльність Филиповича охоплювала роботу в комісії Української академії наук зі створення біографічного лексикону видатних діячів, а також участь в історико-літературному товаристві при ВУАН, де він обіймав посаду секретаря. Як редактор наукових збірників, він суттєво впливав на формування академічного дискурсу доби. У 1922 році світ побачила його поетична збірка «Земля і вітер» [63, с. 95].

Варто підкреслити, що літературні напрямки - романтичний, символістський і панфутуристичний - мають свої унікальні риси та коло провідних представників в українському письменстві. Романтична течія відзначається піднесенням ставленням до ідеї соціального зламу та революційних перетворень, а серед її виразних постатей можна назвати Григорія Чупринку, Олександра Олесь, Василя Чумака, Володимира Сосюру, і Василя Еллана-Блакитного [77, с. 242]. Символістський напрям акцентує увагу на художньому образі, який набуває глибокого багатозначного змісту, стаючи знаком духовних ідей; його творцями були Олекса Слісаренко, Павло Тичина, Дмитро Загул, Яків Савченко та Володимир Ярошенко. Панфутуристична естетика утверджує перевагу особистісної свободи та заперечує традиційні засади мистецтва, що знайшло вияв у творчості Юліана Шпола (справжнє ім'я – Михайло Яловий), Гео Шкурупія, Михайля Семенка і Миколи Терещенка [79, с. 95].

Олександр Олесь (Кандиба) (1878–1944) – знакова постать українського романтичного модернізму, поет і драматург, чия творчість відзначалася емоційною тональністю, художнім мелодизмом і глибоким патріотичним

пафосом (див. Додаток Г). Кедровський В. у своїй праці зазначає, що у 1917 році поет опублікував нову поетичну добірку, особливе місце в якій займає цикл «З щоденника. Рік 1917» [29, с. 68]. Михайло Грушевський вважав Олеся найзначнішим поетом свого часу, що засвідчує високу оцінку його естетичних і громадянських орієнтирів. Неврлий М. також зазначає, що після 1919 року митець проживав у різних європейських містах, таких як Будапешт, Відень, Берлін і Прага, де були видані його нові книги, пронизані мотивами розлуки з рідною землею та тужливими спогадами про неї. У Сумах зберігся будинок на вулиці Петропавлівській, у якому Олесь мешкав упродовж 1893–1917 років [43, с. 173].

Григорій Чупринка (1879–1921) – яскравий представник українського романтичного модернізму, поет, громадський діяч, активний учасник визвольного руху, чия життєва і творча доля тісно переплелася з буремними процесами національного відродження (див. Додаток Г.1). Його політична діяльність досягла апогею у 1919 році, коли він очолив збройне антибільшовицьке повстання на Чернігівщині. Бартко О. А. також перелічує його творчий доробок, який включає збірки віршів "Ураган", "Огнецвіт", "Сон-трава", "Метеор", "Контрасти", "Білий гарт", а також поему "Лицар-Сам", у яких відчутне тяжіння до віртуозної метричної структури та майстерного звукового оформлення. (див. Додаток Г.2). Науковець підкреслює, що письменник був постійним автором видання "Українська Хата". Дослідник нагадує, що у 1921 році Григорій Чупринка був заарештований радянською владою в Києві, після чого був розстріляний [99, с. 583].

Володимир Сосюра (1898–1965) – один із найвиразніших представників романтичного струменя в українській поезії першої половини ХХ століття, талановитий лірик і автор епічних поем, який органічно поєднав особистісну емоційність із суспільно-національною проблематикою. (див. Додаток Д). У період із листопада 1918 до лютого 1920 року він як доброволець долучився до збройної боротьби в лавах Армії Української Народної Республіки. Літературний дебют Сосюри припадає на 1921 рік – саме тоді з'явилася його

перша збірка «Поезії», яка окреслила коло його мистецьких інтенцій. Гальченко С. А. також згадує, що того ж року вийшла збірка «Червона зима», що стала яскравим зразком художньої інтерпретації поетом буремних подій громадянської війни, дитячих спогадів і революційної тематики. В автобіографічному романі у віршах «Третя рота» автор майстерно передав внутрішню драму людини, зануреної в історичний водовірт [104, с. 715], (див. Додаток Д.1). Сосюра увійшов до національного канону як митець глибокого ліричного чуття й естетичної чутливості, про що свідчать знакові пам'ятні символи – ювілейна марка (1998) та монета НБУ номіналом 2 гривні, присвячені сторіччю від дня його народження (див. Додатки А.2, Б).

Василь Чумак (1901–1919) – талановитий поет, публіцист і активний учасник революційного та культурного поступу доби визвольних змагань. (див. Додаток Д.2). Як представник покоління, загартованого ідеалами соціального оновлення, він у 1918 році долучився до партії боротьбистів, ставши одним із її провідних інтелектуальних голосів. Обіймав посаду секретаря редакції мистецького часопису «Мистецтво», активно формуючи дискурс новітньої революційної естетики (див. Додаток Е). Осташко Т.С. підкреслює, що творчий доробок Чумака сповнений революційного запалу та романтичного світосприйняття, включаючи такі збірки віршів, художніх оповідань та есеїстики, як "Євангелія Новітнього Заповіту", "Революція як джерело", а також посмертно видані "Заспіви" (див. Додаток Е. 1). Життєвий шлях Чумака трагічно обірвався – у 1919 році він був розстріляний денікінською контррозвідкою в Києві [127, с. 582].

Василь Еллан-Блакитний (Елланський) (1894–1925) – видатний поет, публіцист, політичний діяч революційної доби, чия творчість нерозривно пов'язана з естетикою боротьби та самопосягати (див. Додаток Є). Учасник українського національно-визвольного руху, він був активним членом партії українських есерів. У період діяльності Української Центральної Ради зазнав репресій, зокрема перебував у Лук'янівській в'язниці через антиурядову прокламацію «До робітників і селян України». Крижанівський С.А.

підкреслює, що Його поетичний світ вирізняється глибокою ідеологічною наснаженістю: у ньому змальовано реальність очима революціонера, для якого сенс існування зосереджується в боротьбі, аскезі та жертвності заради добробуту народних мас. Поетичне слово Еллан-Блакитного - це декларація ідейного максималізму та відданості справі соціального визволення, найповніше виявлена у збірці «Удари молота і серця» (1920) [125, с. 588], (див. Додаток Є.1).

Андрій Головка (1897–1972) – представник українського літературного романтизму, прозаїк, чия біографія тісно переплетена з бурхливими суспільно-політичними трансформаціями доби (див. Додаток Є.2). У 1918 році він розпочинає свою діяльність у періодиці як співробітник кременчуцької повітової газети «Нове життя». Орлик П.І. зазначає, що літературний дебют відбувся наступного року – у 1919-му вийшла друком його перша збірка ліричних віршів «Самоцвіти». Учасник визвольних змагань, він брав участь у бойових діях у складі Армії Української Народної Республіки, відстоюючи ідеали державної самостійності [45, с. 116]. Дзюба І. підкреслює, що вже влітку 1920 року долучився до Червоної армії – спочатку як командир кінної розвідки, а згодом як політичний інструктор і лектор Харківської школи червоних старшин. Після завершення військової служби повернувся до педагогічної діяльності, поєднуючи вчительську працю з поступовим утвердженням себе в українському літературному процесі [120, с. 468].

Микола Хвильовий (Фітільов; 1893–1933) – видатний український лірик, публіцист, один із ключових ідеологів культурного ренесансу 1920-х років (див. Додаток Ж). Свою літературну діяльність розпочав у роки війни, створюючи вірші й сатиричні нариси для української фронтової преси під псевдонімом «Дядько Микола». У 1921 році оселився в Харкові, де активно долучився до літературного процесу й того ж року дебютував як друкований автор. Його перші поетичні збірки – «Молодість» та «Досвітні симфонії» – засвідчили прагнення до оновлення форми й мислення, а поема «В електричний вік» унаочнила віру в поступ і технологічну трансформацію світу

(див. Додаток Ж.1). Проте Абліцов В. Г. підкреслює, що справжньою сферою творчої реалізації Хвильового стала мала проза – новела й оповідання, у яких розкрився його експресіоністичний стиль, інтелектуальна напруга і внутрішня драма. У своїх критичних виступах він послідовно обстоював потребу в естетичній автономії мистецтва, засуджуючи примітивізацію й ідеологічну стандартизацію літератури [98, с. 364].

Григорій Косинка (Стрілець; 1899–1934) – визначний майстер української новелістики, перекладач і громадський діяч доби Розстріляного Відродження (див. Додаток Ж.2). Бондарчук П. М. звертає увагу на початок його публікацій у 1919 році в газеті "Боротьбистів", де з'явився його автобіографічний етюд "На буряки" (див. Додаток 3). Період його навчання в Київському інституті народної освіти (1920–1922), яке, однак, не було завершено через фінансові труднощі. Окремо дослідник виділяє публікацію трьох його новел – "Під брамою собору", "За земельку", "Мент" – у літературно-мистецькому збірнику "Гроно" у 1920 році [100, с. 209]. Художній світ Косинки - це глибоко емоційна, психологічно насичена проза, що з надзвичайною експресією змальовує реалії селянського буття, моральні колізії й трагедії людини революційної доби [42, с. 170].

Майк Йогансен (Михайло; 1896–1937) – яскравий представник українського літературного авангарду, поет, прозаїк, поліглот і знавець античної культури (див. Додаток 3.1). Володіючи старогрецькою, латиною, кількома слов'янськими, германськими й романськими мовами, він зумів інтегрувати широкий культурний горизонт у свою творчість. Літературну діяльність розпочав писанням віршів німецькою та російською, проте Голда Д.М. підкреслює, що з 1918 року Йогансен почав писати українською мовою та здобув визнання після публікацій 1921 року в журналах "Шляхи мистецтва" та збірниках "Штабель", "На сполох", "Жовтень". У тому ж 1921 році, як зауважує дослідник, вийшла його перша поетична збірка "Д'горі" [118, с. 653].

Семен Скляренко (1901–1962) – український письменник і поет, чия рання творчість розвивалася в дусі романтичної традиції (див. Додаток 3.2). Літературний дебют митця припадає на 1913 рік, коли були оприлюднені його перші поетичні спроби. Герасимова Г.П. звертає увагу на період після закінчення гімназії наприкінці 1919 року, коли Скляренко повернувся до рідного села, де поєднував роботу бібліотекаря та вчителя з активною публікацією своїх творів у періодичних виданнях. Дослідниця наголошує на тому, що його вірші, оповідання та нариси знаходили свого читача на сторінках таких київських видань, як «Селянська газета», «Більшовик» та альманаху «Вир революції» [111, с. 607].

Український літературний символізм, який майстерно описує Лейтес О. М. розвивався через діяльність кількох мистецьких об'єднань на початку ХХ століття. У 1918 році було створено «Білу студію», яка мала значний вплив на літературний процес, зокрема завдяки публікації «Літературно-критичного альманаху». У 1919 році виникло нове об'єднання «Музагет», що також зробило вагомий внесок у розвиток символізму, зокрема через випуск потрійного числа журналу «Музагет». Таким чином, діяльність цих двох важливих мистецьких угруповань стала основними етапами формування та популяризації символізму в українській літературі початку ХХ століття, що знайшло відображення у їхніх видавничих ініціативах [37, с. 65].

Валер'ян Поліщук (1897–1937) – український поет, прозаїк, літературний критик і публіцист, представник символістської естетики. (див. Додаток І). Поліщук В. ділиться спогадами про період свого життя, починаючи з 1919 року, коли він працював секретарем газети "Республіканець" у Катеринославі [48, с. 56]. Активно долучився до збройного руху, підтримавши Директорію, за що згодом був інтернований. У Кам'янці-Подільському став редактором студентського часопису «Нова думка», демонструючи перші спроби поєднання літературної творчості з громадянською позицією [34, с. 48]. Брюховецький В. у своїй праці розповідає про те, що у 1921 році Поліщук оселився в Харкові – тодішньому центрі

українського культурного життя, де активно співпрацював із провідними літературними журналами. Його поетичний доробок вирізнявся експериментальністю форми й образної структури. Помітною подією в літературному процесі стало видання поеми «Сказання давнєє про те, як Ольга Коростень спалила» та першої збірки віршів «Сонячна міць» [10, с. 371].

Микола Вороний (1871–1938) – видатний український митець, який поєднав у собі таланти поета, перекладача, драматурга, режисера та активного громадсько-політичного діяча (див. Додаток И.1). Осташко Т.С. акцентує на тому, що Вороний один із фундаторів новітньої української державності, він у 1917 році долучився до створення Української Центральної Ради, визначивши вектор культурно-політичного поступу доби [116, с.112]. Його діяльність у театральному мистецтві була не менш ваговою: Вороний став співзасновником Українського національного театру, відкривши його сезон постановкою «Пригвождених» Володимира Винниченка – твору, що символізував драматизм ідеологічних зіткнень доби [40, с. 634]. Кузьменко В. звертає увагу, що на початку 1920-х років він передавав свій педагогічний і мистецький досвід молоді, викладаючи в українській драматичній школі при Музичному інституті імені Миколи Лисенка, де деякий час також обіймав посаду директора [35, с. 16].

Дмитро Загул (1890–1944) – поет-символіст, критик, літературознавець, перекладач і публіцист, одна з помітних постатей українського літературного життя початку ХХ століття (див. Додаток И.2). Герасимова Г.П. пише, що свою літературну діяльність розпочав ще в Чернівцях, де у 1913 році вийшла його перша збірка «Мережка». Символізм, як домінантна риса його стилю, яскраво проявився у збірці «З зелених гір» (1918), яка принесла йому визнання серед сучасників [106, с. 195], (див. Додаток І). У 1918 році він оселився в Києві, де активно включився в культурно-мистецьке життя столиці, працюючи редактором української секції Всеукраїнського видавництва. Видавши збірку «На грані» (1919), Загул підтвердив свою прихильність до символістської естетики й філософсько-інтелектуального осмислення доби. Далавурак С. В. у

своїй праці підкреслює, що він був не лише талановитим автором, а й організатором літературного процесу - одним із засновників київського журналу «Музагет», а також активним учасником Спілки художників слова, об'єднання «Західна Україна» та Всеукраїнської спілки пролетарських письменників [119, с. 227].

Іван Кулик (1897–1937) – представник символістської течії в українській літературі, відомий поет, прозаїк, перекладач, а також активний партійний і громадський діяч доби революційних перетворень (див. Додаток I.1). Крижанівський С. А. у своїй статті описує, що У грудні 1917 року він був обраний до Центрального виконавчого комітету Рад та увійшов до першого Радянського уряду України, очоливши Народний секретаріат закордонних справ – ключову інституцію зовнішньої політики нового радянського устрою. Влітку 1918 року Кулик, спільно з Віталієм Примаковим, долучився до формування бойових підрозділів Червоного козацтва, що було важливим етапом у військово-політичній боротьбі того часу. Літературна спадщина митця почала формуватися під впливом драматичних подій громадянської війни, що знайшло своє відображення в його першій поетичній збірці «Мої коломийки» (1921), де переважають мотиви революційної боротьби й національної драми. У подальшій творчості, зокрема в збірці «Зелене серце» (1923), поет втілює ідеї соціалістичного будівництва, возвеличуючи перші успіхи індустріалізації та модернізації українського суспільства [126, с. 566].

Гнат Михайличенко (1892–1919) – видатний представник символістської літературної традиції, письменник і активний політичний діяч доби Української революції (див. Додаток I.2). Як один із провідних лідерів партії боротьбистів, він посідав ключові позиції в управлінні культурним і освітнім простором молодого радянської республіки, обіймаючи посаду народного комісара освіти УСРР із березня 1919 року. Юренко О. П. також згадує, що Михайличенко був одним із редакторів дебютного випуску літературно-мистецького журналу «Мистецтво», співпрацював із Михайлем Семенком та активно долучився до створення та розвитку літературного

об'єднання «Боротьба», яке ставило за мету реформування художнього дискурсу та пошук нових форм в українській літературі. У контексті загострення політичної ситуації і з приходом Добровольчої армії до Києва, він був змушений перейти до підпільної діяльності, продовжуючи політичну боротьбу в умовах репресій. Літературна спадщина Гната Михайличенка включає роман «Блакитний роман», повість «Історія одного замаху» та збірку новел «Новелі», що вирізняються символістською стилістикою та глибоким психологізмом (див. Додаток Ї). Трагічна доля митця завершилася його розстрілом денікінськими військами [117, с. 688].

Сергій Пилипенко (1891–1934) – видатний представник символістського напрямку в українській літературі, письменник і активний громадський діяч революційної доби (див. Додаток Ї.1). Варенікова О.В. зауважує, що у 1918 році він повернувся до Києва, де очолив редакторську діяльність у газеті «Народна воля», а також брав безпосередню участь в організації збройного повстання проти гетьмана Павла Скоропадського. У 1919 році Пилипенко став членом Компартії, що визначило подальший вектор його діяльності в політичній та культурній сферах. Він здобув визнання як редактор партійних і радянських періодичних видань – «Вісті», «Більшовик», «Комуніст», а також керував видавничою справою в Центральному Комітеті КП(б)У, очолюючи видавництво «Космос». З 1922 року Сергій Пилипенко очолював організацію селянських письменників «Плуг», ставши редактором її видань, що відіграли значну роль у популяризації радянської ідеології та символістських тенденцій у літературі. Дослідниця згадує його авторство збірки байок "Байківниця" [13, с. 118].

Яків Савченко (1890–1937) – український поет, літературний критик і публіцист, представник символізму, один із фундаторів цього напрямку в українській літературі (див. Додаток Ї.2). Славутич Я. також підкреслює, що упродовж 1917–1926 років активно друкувався в численних провідних виданнях доби: «Літературно-науковий вістник», «Мистецтво», «Шлях», «Універсальний журнал», «Життя й Революція», «Глобус». Першою

поетичною збіркою Савченка стала «Поезії, книга 1» (1918), видана в Житомирі – вона засвідчила його тяжіння до глибоких філософських роздумів і метафоричної образності. У 1921 році з'явилася друга збірка – «Земля», у якій поет розвинув свої естетичні пошуки, звертаючись до тем природи, людини, національної самосвідомості та світових перетворень. Важливу роль Савченко відіграв і в організації літературного життя: як редактор «Літературно-критичного альманаха» та один із засновників об'єднання «Музагет» [54, с. 28].

Олекса Слісаренко (1891–1937) – український поет і прозаїк, представник символізму, який згодом тяжів до футуризму (див. Додаток Й). Смолич Ю. звертає увагу, що цей письменник свою літературну діяльність розпочав публікаціями у студентському журналі «До праці» та газеті «Рілля». У 1919 році, перебуваючи в Києві, Слісаренко приєднався до відомих символістських гуртів «Біла Студія» та «Музагет», що об'єднували поетів, орієнтованих на вишукану естетику, інтелектуалізм і духовно-філософські пошуки. Його перша збірка віршів – «На березі Кастальському» (1919) – вийшла у видавництві «Сяйво» і була написана під впливом Олександра Олеся, Павла Тичини та Костянтина Бальмонта, що позначилося на образній системі й музичності поезії. Згодом Олекса Слісаренко перейшов до лав літературного авангарду, долучившись до футуристичних угруповань: «Комкосмос», Асоціація панфутуристів, Асоціація комуністичної культури (Аспанкі). У межах цього напрямку він видав футуристичну збірку «Поєми» [55, с. 156].

Павло Тичина (1891–1967) – видатний український поет, перекладач і публіцист, яскравий представник символізму, який започаткував унікальний художній напрям – «кларнетизм» (див. Додаток Й.1). У період Центральної Ради співпрацював із Агатангелом Ніковським та Сергієм Єфремовим як співредактор популярної національно-демократичної газети «Нова Рада», що відігравала важливу роль у формуванні національної свідомості. Гальченко С. А. відзначає, що поема «Золотий гомін» (1917) стала яскравим

мистецьким відгуком на історичну подію – проголошення Першого універсалу Української Центральної Ради – і засвідчила поєднання урочистої патетики з філософською глибиною та образною музикальністю. У своїй першій поетичній збірці «Сонячні кларнети» (1918) Тичина створив новаторський стиль, названий кларнетизмом – поетичне явище, що поєднало елементи символізму, імпресіонізму та музичного мислення [105, с. 89] (див. Додаток Й.2).

Володимир Ярошенко (1898–1937) – український поет, байкар, прозаїк, драматург, представник символізму, учасник літературного процесу доби революційних змін (див. Додаток К). Його творчий шлях тісно пов'язаний із культурно-просвітницькою діяльністю та боротьбистським середовищем. У 1917 році в місті Лохвиця побачила світ перша поетична збірка «Стихи», що засвідчила його поетичні уподобання до символістських образів, філософської рефлексії та тонкої емоційності [124, с. 762]. Протягом 1918–1919 років Ярошенко активно співпрацює з виданнями партії боротьбистів – зокрема, друкується в журналі «Мистецтво», альманахах «Веснянки» та «Зшитки боротьби», що об'єднували митців із революційно-романтичним і символістським світоглядом. У цей період виходять його збірки віршів «Світотінь» і «Луни», де простежується поєднання символізму з образністю на межі інтуїтивного й емоційного переживання історичної доби. Лазанська Т.І. підсумовує, що з 1919 по 1922 рік працював у Всеукраїнському видавництві та у відділі районної освіти Білої Церкви, займаючись просвітницькою роботою [115, с. 762].

З 1921 року почався розвиток панфутуризму в українській літературі, основною віхою якого стала активізація діяльності Асоціації панфутуристів (Аспанфут), організованої Михайлом Семенком. Як зазначає Ільницький О., головною метою цього напрямку було заявлене прагнення до "деструкції" традиційного мистецтва, замінивши його концепцією "мета-мистецтва". Аспанфут об'єднав численні літературні об'єднання, серед яких "Ударна група поетів-футуристів", "Фламінго" та "Комкосмос", зосереджуючи свою

діяльність на прославленні комуністичної естетики та популяризації міського культурного середовища [26, с. 51].

Михайль Семенко (1892–1937) – український поет, основоположник і теоретик українського футуризму, автор концепції панфутуризму, що поєднував модерністські ідеї з революційною естетикою (див. Додаток К. 1). Герасимова Г. П. також підкреслює, що його творчість стала естетичним маніфестом доби змін та експериментів у мистецтві. Влучне уявлення про естетику Семенка можна отримати, звернувшись до його поетичної мініатюри «Картка», створеної у 1918 році. Цей короткий, але надзвичайно концентрований твір уособлює справжню вербальну інновацію - витвір, що поєднує лаконізм, внутрішню ритміку та сміливе оновлення поетичного мислення, утверджуючи Семенка як новатора, чия творчість стала символом літературного прориву епохи. Того ж року, в Києві Семенко видає збірки «П'єро кохає», «П'єро задається», і «Дев'ять поем», у яких уже окреслюються характерні риси його футуристичного стилю: розрив із традиційною поетикою, урбаністична тематика, експериментальна форма. (див. Додаток К.2). У наступному, 1919 році, з'являються ще збірки «Bloc-notes», «П'єро мертвопетлює», «В садах безрозних» та поема «Ліліт», що засвідчують його естетичну еволюцію та радикалізацію форм. У тому ж 1919 році Семенко проголосив курс на «революційний футуризм», видав «ревфутпоему» «Дві поезофільми» і «Тов. Сонце» – твори, що поєднували новаторські художні засоби з ідеологічним змістом. Він також редагував мистецький журнал «Мистецтво», який став важливою трибуною для футуристів та інших представників авангарду. У 1921 році побачила світ ще одна важлива збірка Семенка – «Проміння погроз» [110, с. 522].

Гео Шкурупій (Георгій Данилович) (1903–1937) – український поет, прозаїк, представник літературного авангарду, один із найяскравіших представників панфутуризму (див. Додаток Л). У 1920 році дебютував у літературно-мистецькому альманасі «Гроно» прозовими творами «Ми» і «В час великих страждань», у яких уже відчувався вплив революційної доби та

новаторських художніх форм. Наступного року, 1921, його добірка поезій з'явилася у збірнику «Вир революції», що закріпило його позицію в літературному середовищі. Козир О. В. підтверджує, що Шкурूपій був активним учасником угруповань «Комкосмос» і «Асоціація панфутуристів», які об'єднували митців, що прагнули радикального оновлення мистецтва. Його творчість вирізнялася динамізмом, урбаністикою, технічними образами та поєднанням поетичного з експериментальним. Перша збірка поезій вийшла під назвою «Психетози. Вітрина третя» і стала зразком футуристичної поетики [30, с. 68] (див. Додаток Л.1).

Михайло Яловий (Юліан Шпол, Михайло Красний) (1895–1937) – український поет, прозаїк, драматург, представник літературного авангарду, панфутурист, один із провідних діячів мистецького покоління "розстріляного відродження" (див. Додаток Л.2). Герасимова Г. П. також зазначає, що він активно друкувався в революційній пресі: брав участь у виданні газет «Боротьба», «Селянська біднота», а свої перші поетичні твори публікував у 1918–1919 рр. під псевдонімом Михайло Красний в газеті «Селянин і робітник». Його тексти мали агітаційний характер, часто поєднували поезію з політичними гаслами. У 1920 р. у «Селянській бідноті» надруковано його “казку для дорослих” – сатиричне оповідання «Треба розжувати», що демонструє тяжіння автора до гротеску й стилістичних експериментів. У 1921 році став співзасновником «Ударної групи поетів-футуристів», до якої також входили Михайль Семенко та інші радикальні модерністи. Вони прагнули створити нове мистецтво, що відповідало епосі соціалістичних перетворень, індустріального поступу та революційної романтики. Поетична збірка, що побачила світ у 1920-х роках «Верхи», закріпила за Яловим репутацію футуриста і новатора [113, с. 734].

Микола Терещенко (1898–1966) – український поет і перекладач, представник інтелектуального крила українського літературного авангарду (див. Додаток М). У 1917–1922 рр. навчався на хімічному факультеті Київського політехнічного інституту, що зумовило аналітичну точність і

експериментальний характер його поетичного стилю. Герасимова Г. П. також відзначає, що з 1918 року почав друкувати власні вірші, зокрема в київських літературно-мистецьких виданнях. У 1922 році вийшла перша збірка перекладів Терещенка – «Поезії» Еміля Верхарна, що засвідчила його зацікавлення європейським символізмом і модерністською поезією. Терещенко прагнув наблизити українського читача до західноєвропейської культури. Його перша авторська збірка – «Лабораторія» – стала спробою поєднання поезики модернізму з елементами наукового мислення [112, с. 60], (див. Додаток М.1).

Дмитро Бузько (1891–1937) – український письменник і поет, представник літературної доби 1920-х років, пов'язаний з футуризмом (див. Додаток М.2). У 1918 році працював у Міністерстві закордонних справ УНР, однак уже за рік розчарувався в уряді й перейшов на бік радянської влади. Навесні 1920 року став співробітником Одеської губернської надзвичайної комісії (НК), і саме досвід боротьби з антибільшовицькими силами став основою його першої повісті «Лісовий звір», що має виразний автобіографічний характер. Ільницький О. також відзначає, що згодом переїхав до Харкова, де активно включився у літературне й кінематографічне життя. Був учасником футуристичного об'єднання «Нова генерація», до якого належали також Михайль Семенко, Гео Шкурупій, Михайло Яловий та інші представники авангардної культури [25, с. 341].

Літературне об'єднання «Молода муза» об'єднувало представників культури Західної України, які мали різні творчі напрямки. Ільницький М. пише, що один із них був орієнтований на радянську Україну, що знайшло своє відображення в роботах таких діячів, як М. Ірчан. Та А. Крушельницький. Інший напрям, спрямований на відродження традицій січового стрілецтва та національно-визвольну боротьбу, був представлений такими митцями, як О. Бабій. та Р. Купчинський. Це об'єднання стало важливим осередком для вираження різноманітних ідей і художніх підходів до національних та соціальних тем [27, с. 88].

Антін Крушельницький (1878–1937) – український письменник, педагог, громадський діяч, представник літературного угруповання «Молода муза» (младомузівці), яке орієнтувалося на естетизм, індивідуалізм і модерні художні форми (див. Додаток Н). У 1919 році був призначений міністром освіти УНР. Після поразки УНР емігрував до Відня, де заснував видавництво «Чайка» – осередок української культури в еміграції. Герасимова Г. описує, що того ж року очолив педагогічну місію міністерства освіти УНР, завданням якої було підготувати й випустити підручники для українських шкіл. Значну увагу приділяв систематизації літературної спадщини, упорядкував серію збірок «Вибрані твори українських письменників». Незважаючи на складну політичну ситуацію, Крушельницький орієнтувався на цінності радянської України, пов'язуючи з нею перспективи розвитку української культури [107, с. 425]. Дуда І. також надає відомості про, що він прагнув реалізувати концепцію «чистого мистецтва», закликав звільнити літературу від суспільних і політичних зобов'язань, що було характерним для естетики младомузівців. У 1930-х роках переїхав до Радянської України, де став жертвою сталінських репресій – розстріляний у 1937 році в числі багатьох представників української інтелігенції [121, с. 468].

Мирослав Ірчан (1897–1937) – видатний поет, прозаїк, публіцист і драматург, чия перша збірка новел «Сміх Нірвани» була опублікована у Львові в 1918 році (див. Додаток Н.1). Качкан В. А. та Качкан О. В. також згадують публікацію 1919 року, де Ірчан поділився своїми враженнями очевидця про події з життя Нестора Махна та його прихильників у Кам'янці-Подільському у творі «Махно і махновці». Дослідники звертають увагу на його подальше приєднання до Червоної Армії разом з Першою галицькою бригадою. Крім того, автори наголошують на його численних драматичних творах, зокрема п'єсах «Безробітні» і «Бунтар», а також фейлетоні «Кам'янецька неділя (Вражіння)», опублікованому в газеті «Червона правда» у вересні 1921 року [28, с. 118].

Олесь Бабій (1897–1975) – визначний письменник, поет і літературознавець, який під час Першої світової війни проходив службу в австрійських військах, а в період національно-визвольних змагань брав участь у бойових діях в лавах Української Галицької Армії (див. Додаток Н.2). Після стрілецького походу на Київ потрапив у польський полон, звідки зумів звільнитися. Жулинський Г. згадує, що у Львові, співпрацюючи з В. Бобинським, Р. Купчинським та Ю. Шкрумеляком, ініціював створення поетичного об'єднання символістів «Митуса». Літературний спадок митця включає поетичну збірку «Ненависть і любов» та збірку новел «Шукаю людини» [122, с. 105].

Роман Купчинський (1894–1976) – поет, прозаїк і публіцист, один із чільних представників стрілецької літературної традиції (див. Додаток О). Учасник Першої світової війни в складі Легіону Українських січових стрільців, він уперше заявив про себе як поет 1915 року, опублікувавши вірш у віденському «Віснику Союзу визволення України». Його хронікально-сатиричний твір «Новініяда» вважається зародком стрілецької журналістики. Герасимова Г.П., та Грузін Д.В. зазначають, що він автор поезій, присвячених героїці визвольної боротьби («Ніби сниться», «Перший листопад»), а також численних текстів і мелодій стрілецьких пісень, які стали частиною культурної спадщини. Співпрацював із львівськими виданнями «Шляхи» та «Діло» [114, с. 508].

Богдан Лепкий (1872–1941) – поет, прозаїк, літературознавець, активний діяч українського культурного руху в еміграції (див. Додаток О.1). Герасимов Г. П. окреслює, що восени 1915 року перебрався до Німеччини, де провадив значну просвітницьку діяльність серед інтернованих українців – колишніх солдатів російської армії. Ініціював створення книгарень, музичних майстерень, редагував періодичне видання «Громадська Думка» [108, с. 123]. Ільницький М. М. додає відомості про те, що він видав поетичні збірки «Доля» та «Вибір віршів», прозову книгу «Чекає нас велика річ», а також науково-популярну працю «Про життя і твори Тараса Шевченка» (див. Додаток О.2).

Був причетний до укладання першого національного українського букваря, незалежного від польських освітніх структур [123, с. 712].

Юрій Липа (1900–1944) – письменник, поет, публіцист, представник Празької школи (див. Додаток П). У 1917 році започаткував свою публіцистичну діяльність, видавши низку брошур, серед яких «Союз визволення України» (історико-політичний аналіз), «Носіть свої відзнаки» «Королівство Київське за проектом Бісмарка», та «Гетьман Іван Мазепа». Активно брав участь у січневих вуличних боях проти більшовицьких сил в Одесі. У 1918 році виконував функції редактора української щоденної газети та опублікував останню книжку, створену в Одесі, – «Табори полонених українців». Прилуцький В. І. резюмує, що, за часів Директорії обіймав посаду міністра культів і віросповідань, а також був автором проєкту першої Конституції Української Народної Республіки [128, с. 146].

Євген Маланюк (1897–1968) – письменник, поет і публіцист, активний учасник формування Української Народної Республіки, служив у Генеральному штабі в званні старшини (див. Додаток П.1). Виконував обов'язки ад'ютанта генерала Василя Тютюнника, командувача Наддніпрянською Армією УНР. Герасимова Г.П. також відзначає те, що Маланюк глибоко переживав поступове руйнування Української Народної Республіки, що знайшло відображення в його творчості, насиченій історіософськими мотивами й міфологічними образами. Поетична збірка «Ісход», опублікована 1920 року на Поділлі, стала початком його літературної діяльності. Творчість Маланюка часто визначають як «поезію чину» через її заклики до духовного і збройного спротиву [109, с. 467].

Володимир Короленко (1853–1921) – видатний письменник, журналіст, публіцист і суспільний діяч, представник реалізму в літературі (див. Додаток Р.1). Літературну славу здобув насамперед завдяки повісті «Сліпий музикант». Рішуче засуджував жовтневий переворот 1917 року та методи більшовицької влади у встановленні соціалістичного ладу. Волковинський В.М. також вирізняє його не лише як обдарованого творця

художніх текстів, а й як індивіда з безкомпромісною громадянською позицією. Його критичні погляди і моральна позиція знайшли відображення у сміливих і принципових «Листах до Луначарського» та «Листах з Полтави». Короленко послідовно виступав проти будь-яких форм терору - як «білого», так і «червоного», відстоюючи гуманістичні цінності і справедливість [103, с. 170].

Остап Вишня (Павло Губенко; 1889–1956) – видатний майстер сатиричної прози та новеліст, який залишив помітний слід у жанрі сатири й малої прози (див. Додаток Р.2). Дослідниця Юркова О.В. зауважує, що в період Української революції служив у лавах Армії УНР, де згодом потрапив у полон і перебував у харківському ув'язненні до 1921 року [129, с. 521]. Підтверджуючи вищезазначені позиції, літературознавець Лавріненко Ю. виокремлює, свій перший опублікований твір Вишні - сатиричний фейлетон «Демократичні реформи Денікіна (Фейлетон. Матеріалом для конституції бути не може)» – автор видав під псевдонімом «П. Грунський» в 1919 році на сторінках газети «Народна воля» в Кам'янці-Подільському. Власне псевдонім «Остап Вишня» вперше зафіксовано 22 липня 1921 року у виданні «Селянська правда» в публікації фейлетону «Чудака, їй-богу!» [68, с. 166].

Олександр Скрипаль-Міщенко, відомий під літературним псевдонімом Олесь Досвітній (1891–1934) – представник пролетарської літератури, який у 1919 році приєднався до лав Комуністичної партії та активно виконував важливі політичні та адміністративні функції в Уряді Української РСР (див. Додаток С). Заверталюк Н. І. зазначає, що в умовах ув'язнення, у січні 1920 року, він створив своє дебютне оповідання «Розкавання», що стало початком його літературного шляху» [22, с. 101]. Після звільнення повернувся до України, де працював політкомісаром і очолював редакційну діяльність на літературно-пропагандистському поїзді «Більшовик». Крім того, редагував низку партійних видань, серед яких газети «Хліб і залізо» та «Більшовик в путі». У 1920 році побачила світ його збірка оповідань «Чия віра краща» [21, с. 56].

Таким чином, розвиток української літератури в період 1917–1921 рр. був позначений національною й політичною поляризацією, що знайшла відображення в літературних напрямках і об'єднаннях того часу. Революційні події та прагнення до національної незалежності стимулювали виникнення нових літературних форм, таких як панфутуризм, символізм і модернізм, що висловлювали революційні ідеали, проте також піддавалися критиці та боротьбі з більшовицькою владою. Молоді письменники, як представники літературних об'єднань, зокрема «Нова генерація», «Боротьба», «Музагет», прагнули шукати нові шляхи вираження. У період національно-революційного піднесення та визвольних ініціатив до українського письменства долучилася ціла плеяда нових авторів - прозаїків і поетів, які стали провісниками якісного оновлення літературного процесу. Художня словесність доби 1917–1921 років репрезентувала складну палітру історичних реалій: глибокі соціальні конфлікти, напруженість духовного протиборства, епохальні акти самопожертви, етичну деградацію та масштабну катастрофу громадянського протистояння. Її наративи стали віддзеркаленням як героїчного піднесення національної свідомості, так і трагічного досвіду роз'єданого суспільства. Письменники цього періоду, об'єднані різними ідеологічними орієнтаціями, створювали неймовірно глибокі, багатогранні, філософські революційні твори та прагнули нових ідеалів.

Розділ 3. Вивчення історико-культурної тематики на уроках історії України в 10 класі.

Актуальність вивчення історико-культурної тематики у сучасній науково-освітній дискусії, як зазначає Гаврилюк Ж. М. у своїй роботі, обумовлена необхідністю глибшого розуміння складних взаємозв'язків між культурними феноменами та історичними процесами, що формують суспільства в різні епохи. Історико-культурний підхід дозволяє не лише реконструювати події минулого, а й аналізувати їх через призму духовних цінностей, символів і традицій, що безпосередньо впливають на формування колективної пам'яті. У цьому контексті вивчення культурної спадщини стає ключовим фактором для інтеграції знань, що допомагають зрозуміти не лише хронологію подій, а й мотиваційні, світоглядні основи поведінки різних історичних спільнот. Дослідник наголошує, що формування національної свідомості учнів через ознайомлення з культурною спадщиною є невід'ємною складовою виховного процесу, спрямованого на розвиток глибокої самосвідомості та поваги до історичних коренів свого народу. Вивчення культурної спадщини, що включає традиції, мову, мистецтво та ритуали, сприяє усвідомленню унікальності української ідентичності та зміцненню почуття належності до національної спільноти. Вплив культури на ідентичність українського народу проявляється у здатності культурних символів та історичних наративів об'єднувати різні покоління, підтримувати дух нації в умовах викликів і змін, а також збагачувати соціальну пам'ять, що є фундаментом для стабільності і розвитку суспільства в цілому [81, с. 14].

Питання, що стосуються практичних аспектів культурологічної освіти, широко аналізуються у численних філософсько-педагогічних дослідженнях та виданнях, де українські науковці, серед яких Гнатовська К. [17], Дегтярьова Г. С. [20], Шевнюк О. Л. [92], Зязюн І. А. [23], Руденко Л. А. [52] та Будник О. Б [11]. У своїх працях вони представляють оригінальні концептуальні моделі, що характеризують способи організації та удосконалення навчального

процесу з культурологічної тематики в різних типах освітніх установ, акцентуючи увагу на застосуванні сучасних методологій та технологій, спрямованих на підвищення продуктивності навчання і формування глибокого розуміння культурних феноменів серед учнівської молоді.

Особливе значення мають дослідження у сфері методики викладання історії, зокрема праці таких науковців, як Булда А. А. [12] та Гаврилюк Ж.М. [16], які ґрунтовно аналізують теоретичні засади організації навчального процесу з історії, питання структурування навчального матеріалу та оптимізації форм і методів історичної освіти. У той же час, вивчення широкого спектра історичних джерел та художніх творів як інструментів навчання отримало своє відображення у працях Коляди І., де акцентується увага на значенні їхнього застосування для глибшого розуміння історичних подій, розвитку критичного мислення та формування цілісної картини минулого [31].

Згідно з чинними навчальними програмами з історії України для 10 класу, затвердженими Міністерством освіти і науки України відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2020 р.), історико-культурний компонент найповніше розкривається в темах, присвячених культурному піднесенню початку ХХ століття, розвитку літератури, мистецтва, науки, а також діяльності українських діячів у період Першої світової війни та Української революції 1917–1921 років. Значну увагу приділено культурним трансформаціям 1920–1930-х років під впливом радянської модернізації та політики українізації, а також особливостям культурного розвитку в Західній Україні, яка перебувала під владою Польщі, Румунії та Чехословаччини. У темах, що стосуються Другої світової війни, розглядаються долі української інтелігенції, вплив воєнних подій на культурне життя та питання збереження національної ідентичності [1].

Зокрема, в темах, присвячених Українській революції 1917–1921 років, увага акцентується на ролі культури як потужного чинника державотворення: розглядається діяльність митців, письменників, театральних діячів, розвиток освіти й науки, поява національних культурних інституцій, що мали на меті

зміцнити українське суспільство у вирі революційних змін [86]. Такі теми тісно перегукуються з курсом української літератури, де вивчаються твори, присвячені цій добі, зокрема творчість Павла Тичини, Володимира Винниченка, Олександра Олеся та інших, які художньо осмислювали події революції, драму національного вибору й пошук шляху до свободи. Інтеграція літературного і історичного матеріалу дозволяє школярам краще зрозуміти цілісність культурно-історичного процесу та глибину впливу подій 1917–1921 років на подальший розвиток української культури [85].

Ремех Т. О. у своїх науково-методичних дослідженнях обґрунтовано вказує на ефективність практикоорієнтованих завдань і форм роботи, спрямованих на поглиблення розуміння історико-культурної тематики, включають створення учнівських презентацій, що передбачають дослідження життєвого шляху та творчого внеску визначних діячів культури певної історичної епохи, проведення віртуальних екскурсій історико-культурними пам'ятками або музеями, які надають можливість ознайомитися з артефактами та контекстом без фізичного відвідування, здійснення аналізу фільмів, творів образотворчого мистецтва та архітектурних об'єктів конкретного історичного періоду з метою виявлення відображення тогочасних суспільних настроїв, ідей та культурних особливостей, а також виконання творчих робіт, таких як написання есе-роздумів або проведення міні-досліджень з окремих аспектів культурного життя минулого, що сприяє розвитку аналітичних здібностей та формуванню власного ставлення до історико-культурної спадщини [51, с. 247].

У процесі організації уроків, присвячених вивченню історико-культурної проблематики в курсі історії України для 10 класу, доцільно брати до уваги низку важливих методичних аспектів, які сприяють ефективному розкриттю культурологічного змісту навчального матеріалу.

Насамперед, особливу увагу слід приділяти активному використанню зорових засобів навчання, серед яких важливу роль відіграють репродукції живописних творів, зображення архітектурних об'єктів, фрагменти

документального кіно, інфографіка, історичні мапи тощо. Варто підкреслити, що цілісне та глибоке осягнення мистецького образу, його стилістичної своєрідності та ідейного навантаження стає можливим лише за умови вдумливого коментаря з боку педагога, який повинен надати учням ключі до розуміння контексту, символіки та естетичного сенсу зображуваного [39, с. 336].

Чирко Г. М. у науково-методичному виданні ґрунтовно дослідила, що у свою чергу, теми, пов'язані з історико-культурним надбанням, вирізняються значно ширшим інтерпретаційним потенціалом, ніж, наприклад, теми економічного розвитку чи соціально-політичних трансформацій. Цей тематичний блок характеризується високою міждисциплінарністю та відкритістю до гуманітарного аналізу, що дозволяє залучати матеріали з літератури, філософії, історії мистецтв, культурології, поглиблюючи тим самим світоглядне розуміння учнів і сприяючи формуванню в них комплексного бачення історичних процесів як таких, що мають не лише подієво-хронологічний, а й глибокий духовний зміст [74, с. 78]. Історико-культурні теми мають суттєвий потенціал для виховання моральних цінностей, зокрема честі та гідності, а також зміцнення національної самосвідомості і патріотизму. Мистецтво виконує ключову етичну функцію, формуючи високі моральні ідеали і духовні орієнтири. Водночас розвиток творчої активності та аналітичного мислення учнів забезпечується через застосування різних освітніх форм і методик: тематичних просвітницьких заходів, екскурсій до музеїв і пам'яток, а також шкільних художніх виставок, що сприяють глибокому усвідомленню культурної спадщини [84, с. 86].

Окрім цього, опрацювання змісту, пов'язаного з витворами мистецтва, архітектурними пам'ятками або літературною спадщиною певної доби, передбачає від учителя значний рівень мовленнєвої компетентності й спеціальної підготовки у сфері інтерпретації художніх форм. Змістовна та стилістично точна характеристика твору повинна не лише відображати його жанрово-стильові особливості та культурно-історичний контекст, а й

виконувати евристичну функцію - активізувати мислення учнів, спонукати до естетичних суджень, аналізу символіки, ціннісних домінант і світоглядних орієнтацій, що були закладені автором у художню форму як культурний феномен.

У методичних працях Бастуна М. актуалізується теза про те, що дослідження культурних аспектів на заняттях з історії відкриває перед педагогом широке поле для креативності, дозволяючи застосовувати різноманітні прийоми, оригінальні підходи й інноваційні елементи структури уроку. Вибір методики залежить від тематики, рівня підготовки школярів та їхніх попередніх знань, здобутих під час вивчення літератури, музичного мистецтва чи живопису. Ефективне засвоєння культурного матеріалу неможливе без урахування міждисциплінарних зв'язків, що сприяють цілісному розумінню історичного процесу [6, с. 62].

Аніщенко В. та Падалка О., спираючись на результати власних досліджень у сфері методики навчання, дійшли висновку, що під час добору змістового наповнення для роботи з учнівською аудиторією доцільно зосереджувати увагу на тих культурних явищах і подіях, які є концептуально значущими для осмислення специфіки історичного періоду, доступними для сприйняття школярами, характеризуються високим рівнем емоційної виразності та здатні впливати як на когнітивний, так і на афективний компоненти особистості. Окрім того, такі матеріали повинні сприяти формуванню аналітичних умінь, розвитку здатності до інтерпретації суспільних процесів і залученню учнів до активної практичної діяльності [4, с. 103].

У процесі організації освітнього середовища необхідно створити передумови, за яких здобувачі освіти матимуть можливість зосереджено осмислювати навчальний матеріал, критично інтерпретувати отриману інформацію, здійснювати глибокий аналіз, формулювати логічно обґрунтовані висновки та висловлювати власну позицію з дотриманням принципів толерантності щодо альтернативних точок зору [12, с. 146]. Важливо також

забезпечити умови для занурення учнів у художньо-естетичний контекст, сприяти їх здатності до емоційного сприйняття культурних феноменів, а також формуванню вміння інтерпретувати ідеї та концепції, закладені в творчості літераторів і поетів [96].

Викладання історико-культурологічного матеріалу вимагає від учителя високого рівня емпатійної компетентності та здатності до образної реконструкції минулого, що дозволяє йому глибоко осмислити ментальні особливості певної історичної доби та відтворити світоглядні орієнтири її представників. Ефективна педагогічна комунікація у цьому контексті полягає в емоційно насиченій та автентичній передачі подієвого змісту, що сприяє формуванню у здобувачів освіти емоційного відгуку, здатності до ідентифікації та розвитку внутрішнього співпереживання [89].

Наступним аспектом є те, що історична наука відіграє ключову роль у виявленні та всебічному аналізі культурного поступу, адже сприйняття творів мистецтва змінюється залежно від конкретного історичного періоду, що дає змогу кожному новому поколінню, зокрема учням 10 класу, оцінювати явища художньої культури, спираючись на власні, актуальні для сучасності уявлення про мистецтво. Цей процес формує у школярів глибоке розуміння того, що культурні цінності є безсмертними і водночас постійно збагачуються новими гранями художнього змісту, що виникають із плином часу та зміною суспільних контекстів. Вивчення історичної дистанції дає старшокласникам унікальну можливість не лише виявити і реконструювати мистецькі надбання минулого, а й критично осмислити їх, що сприяє глибшому аналізу сучасних творів і допомагає усвідомити складні проблеми культурного сьогодення, розвиваючи в учнів аналітичне мислення і мистецьку компетентність.

Висновки, що впливають із проведеного аналізу, свідчать про те, що історико-культурна тематика посідає надзвичайно важливе місце у вивченні історії України в 10 класі, оскільки вона забезпечує глибше розуміння не лише політичних процесів, а й духовного та культурного контексту епохи. Саме культура - у формі літератури, мистецтва, архітектури, науки - є

відображенням суспільних змін, цінностей, ідеалів, що формувалися у складні часи, зокрема під час Української революції 1917–1921 років. Викладання таких тем сприяє розвитку в учнів ключових компетентностей - громадянської, культурної, історичної, формує здатність до критичного мислення, уміння інтерпретувати джерела та осмислювати історичну пам'ять у взаємозв'язку з національною ідентичністю.

З метою підвищення ефективності вивчення історико-культурної тематики в шкільному курсі історії України доцільно рекомендувати вчителям: інтегрувати навчальний матеріал з українською літературою та мистецтвом; активно застосовувати проєктну діяльність, дослідницькі завдання, віртуальні екскурсії та аналіз візуальних джерел; використовувати сучасні цифрові ресурси, мультимедійні інструменти та онлайн-платформи для створення емоційно насиченого і доступного освітнього середовища; а також формувати в учнів стійке усвідомлення ролі культури як чинника національного відродження та державотворення.

Розділ 4. Методичні підходи до вивчення української літератури періоду Української революції (1917-1921 рр.)

Методичні підходи в галузі вивчення історії України в ЗЗСО досліджуються провідними науковцями, серед яких особливе місце займають Сахновський О. Є., Мороз П. В. та Костікова І. І. У праці Сахновського О. Є. акцентується на інтеграції діяльнісного підходу, формуванні критичного мислення та компетентнісного сприйняття історичного матеріалу [94, с. 151]. Ідеї формування практичних умінь і навичок шляхом роботи з джерелами глибоко розкрито у науковому доробку Мороза П. В. [41, с. 118], де доводиться ефективність залучення учнів до реконструкції історичної реальності на основі автентичних документів. Водночас Костікова І. І. у статті підкреслює значення цифрових засобів у забезпеченні якісної підготовки педагогів, здатних реалізовувати інноваційні освітні стратегії [32, с. 54].

З наукової точки зору, дослідження процесу вивчення української літератури періоду Української революції (1917–1921 рр.) виявляє нагальну потребу в розробці та впровадженні специфічних методичних підходів, що зумовлюється унікальними характеристиками означеної історико-літературної доби. Аналіз наявних педагогічних практик свідчить про необхідність відходу від спрощених наративних схем та зосередження на багатовимірності революційної епохи, її глибокому впливі на світогляд митців. Ефективність дидактичного процесу в цьому контексті прямо корелює зі здатністю педагога до синтезу традиційних та інноваційних методик, спрямованих на активізацію когнітивної діяльності учнів, стимулювання їхнього критичного мислення та формування стійкої ціннісної орієнтації щодо національної літературної спадщини [75, с. 86]. У цьому контексті розглянемо кілька ключових методичних підходів, які доцільно застосовувати на уроках історії:

Історико-культурологічний підхід, на думку Прокоф'єва Є., постає як глибоко інтегративна та міждисциплінарна методологія, яка передбачає аналіз

художнього твору в контексті його культурної, історичної, соціальної та ідеологічної зумовленості. У межах цього підходу література розглядається не ізольовано, як самодостатній естетичний феномен, а як унікальна форма культурної пам'яті й репрезентації, здатна фіксувати, віддзеркалювати, критично осмислювати й творчо трансформувати багатогранні процеси свого часу. Такий спосіб інтерпретації дозволяє розкрити глибинні зв'язки між словесністю та іншими видами духовної діяльності людини, забезпечує діалог між літературним текстом і цілісною картиною доби, сприяючи формуванню в учнів історичної свідомості, культурної обізнаності та аналітичного мислення [50, с. 72].

Завдання, що втілює історико-культурологічний. Учням пропонується дослідити, яким чином обраний літературний твір (наприклад, вірш Олександра Олеся або фрагмент прози Володимира Винниченка) виступає як унікальна "культурна пам'ять" і "репрезентація" Української революції (1917–1921 рр.). Необхідно розкрити, як саме автор фіксує, віддзеркалює та осмислює культурну, історичну, соціальну та ідеологічну зумовленість того часу, а також які глибинні зв'язки текст встановлює з цілісною картиною доби. Вчитель дає питання: «Які особисті переживання чи ставлення автора до революційних подій простежуються у творі? Як він використовує художні засоби (метафори, символи, епітети) для передачі цих емоцій?», «Які конкретні історичні події, суспільні настрої чи ідеологічні конфлікти доби Української революції ви "зчитуєте" з цього літературного твору? Наведіть приклади з тексту» [87].

Проблемний підхід у навчанні вирізняється аксіологічною спрямованістю та високим ступенем інтелектуальної активності учнів, оскільки ґрунтується на цілеспрямованому створенні ситуацій пізнавального утруднення, що спонукає до самостійного пошуку істини. Його суть полягає у формулюванні педагогом продуманої системи проблемних питань, розв'язання яких вимагає не пасивного засвоєння готової інформації, а залучення здобувачів освіти до творчого осмислення матеріалу, аналізу

фактів, зіставлення точок зору, формулювання власних суджень та їх аргументованого доведення [24].

Завдання, що втілює проблемний підхід: Вчитель формулює проблемне питання, що спонукає учнів до глибокого аналізу. Наприклад «Чи можна стверджувати, що література стає унікальним "голосом" епохи, здатним передати те, чого не зафіксують сухі історичні факти?», «Яким чином поетичні твори Павла Тичини періоду Української революції – наприклад, вірші зі збірок "Сонячні кларнети" або "Замість сонетів і октав" – відображають не лише події, а й складні емоції, ідеологічні суперечності та сподівання українського суспільства того часу? Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на конкретні образи та настрої у поезіях Тичини та зіставляючи їх з історичним контекстом.». Учні починають самостійно шукати відповіді, спираючись на свої знання історії та прочитані поезії. Вони висловлюють свої судження, аргументуючи їх прикладами з творів Тичини та зіставляючи з історичним контекстом. Учитель уважно слухає, спрямовуючи дискусію та заохочуючи до глибших роздумів, що стимулює інтелектуальну активність учнів [80, с. 81].

Компетентнісний підхід у сучасній освіті, як наголошують Пометун О.І., Гупан Н. М. та Власов В. С., виступає методологічною основою реформування змісту та організації навчального процесу, орієнтованого не лише на засвоєння учнями системи знань, умінь і навичок, а насамперед - на формування у них здатності діяти в реальних життєвих ситуаціях. Йдеться про переорієнтацію з предметоцентричного навчання на особистісно зорієнтоване, що ґрунтується на розвитку ключових і предметних компетентностей – інформаційно-цифрової, комунікативної, соціальної, громадянської та культурної [72, с. 6].

Завдання, що втілює компетентнісний підхід. Вчитель ініціює компетентнісне завдання, що вимагає від учнів не лише знань, а й уміння діяти в реальних ситуаціях. Учні стають учасниками імпровізованого "дискусійного клубу", де їхнє завдання – на прикладі літературного твору періоду Української революції (Наприклад, Павло Тичина – поема "Пам'яті тридцяти")

сформулювати життєві уроки для сучасності. Протягом обговорення, учні аналізують твори, висловлюють власні погляди та аргументують їх, демонструючи свою громадянську та соціальну компетентність, а вчитель виступає як модератор, що сприяє розвитку їхніх навичок [82].

Професор Добржанський О.В. та асистент Богачик акцентують увагу на інтерактивному підході як на сучасній і ефективній формі організації навчального процесу, що ґрунтується на активній міжсуб'єктній взаємодії між усіма учасниками освітнього середовища. Йдеться про створення такого педагогічного простору, де учні не є пасивними споживачами знань, а стають активними співтворцями освітнього діалогу: вони спільно обговорюють, дискутують, аналізують проблемні питання, працюють у групах і парах, тобто вчаться через співпрацю та взаємне збагачення. Учитель у цьому процесі виступає не лише джерелом інформації, а й фасилітатором, модератором, організатором смислотворчої діяльності учнів, що сприяє розвитку їх критичного мислення, комунікативної компетентності й особистісного зростання [83, с. 6].

Завдання, що втілює інтерактивний підхід: на уроці вчитель організовує інтерактивне "судове засідання", де учні виступають у ролях "обвинувачення", "захисту", "свідків" та "суддів". Кожна група отримує для аналізу літературний твір або його фрагмент (Наприклад, (наприклад, вірші О. Олеся з циклу "З журбою радість обнялась", уривок з прози В. Винниченка, або ж поезії В. Сосюри, що віддзеркалюють різні фази революції). Протягом уроку відбувається активна міжсуб'єктна взаємодія: групи спільно обговорюють матеріал, готують аргументи, представляють свої позиції, дискутують, заперечують та підтримують один одного, посиляючись на текст. Учитель виступає як фасилітатор та модератор, координуючи процес, заохочуючи критичне мислення та підтримуючи продуктивний діалог між усіма учасниками освітнього середовища. У фіналі "судді" узагальнюють результати, формулюючи колективні висновки [90].

Проектний підхід можна розглядати як інноваційну педагогічну стратегію, що ґрунтується на принципах діяльнісного й компетентнісного навчання, у центрі якого – самостійна пізнавальна активність учнів, спрямована на розв’язання конкретних проблем шляхом створення повноцінного освітнього продукту. Проектна діяльність охоплює дослідницькі, творчі, інформаційні та практико-орієнтовані завдання, які спонукають школярів до самостійного пошуку, аналізу, синтезу знань, формування власної думки, а також до вироблення практичних навичок у міжпредметному контексті. Підсумком такого навчання стає створення презентації, макету, дослідження, газети чи іншого інтелектуального або матеріального результату, що засвідчує не лише засвоєння змісту, а й уміння застосовувати знання в реальних або змодельованих життєвих ситуаціях, формуючи в учнів відповідальність, ініціативність і креативність [15, с. 54].

Завдання, що втілює проектний підхід: Вчитель пропонує учням проектну діяльність за вибором, що відповідає засадам діяльнісного та компетентнісного навчання. Учні можуть обрати між розробкою тематичного подкасту "Революція: погляд крізь століття" або створенням інтерактивної інфографіки "Еволюція образу Української революції в літературі", або ж виконати дослідницький проект "Революційна лірика: Порівняльний аналіз творчості різних авторів". Цей вибір стимулює їхню самостійну пізнавальну активність, адже вони самі визначають напрямки дослідження. Протягом роботи над проектом, учні самостійно шукають, аналізують та синтезують інформацію, формують власні висновки та розробляють оригінальний освітній продукт [91].

Під час вивчення літератури, пов’язаної з історичними подіями періоду Української революції 1917–1921 рр., доцільно звернути увагу на цікаві факти, що ілюструють тісний зв’язок між культурним і політичним життям того часу. Наприклад: «Поема молодого Павла Тичини «Золотий гомін», пройнята емоційно-піднесеним настроєм, була написана під враженням від святкування проголошення Першого Універсалу Центральної Ради.», «Багато митців брали

активну участь у політичному житті: Володимир Винниченко, відомий не лише як письменник, а й як державний діяч, активно впливав на політичний курс Української Народної Республіки, зокрема виступав за демілітаризацію як важливий аспект побудови демократичного суспільства» [93]. Для активного осмислення матеріалу учням можна запропонувати заповнити таблицю, фіксуючи імена діячів культури, їхні творчі напрями та найважливіші твори (див. Додаток С.1).

На уроці можна дати учням завдання, створити інфографіку, її можна використати як ефективний візуальний інструмент для узагальнення й систематизації знань про літературний процес 1917–1921 років. Це дозволить учням побачити загальну картину: як у складних політичних умовах формувалися й взаємодіяли основні літературні течії – символізм, футуризм, неокласицизм, народницька проза («селяни-письменники»), – і хто були їхніми ключовими представниками (Павло Тичина, Михайль Семенко, Максим Рильський та інші). Важливо, що інфографіка допомагає візуалізувати зв'язок між історичними подіями (наприклад, про Центральну Раду, тетьманат П. Скоропадського, Директорію УНР) та змінами в творчості митців. Учні також можуть додати візуальні елементи – портрети письменників, уривки з рукописів, обкладинки тогочасних видань [38, с. 75].

Також можна буде запропоновано учням творче завдання (його також можна дати підготувати заздалегідь як домашню роботу): підготувати та виразно задекламувати вірш поета-революціонера, який яскраво відображає події української революції 1917–1921 років. Метою цього завдання є не лише розвиток навичок декламування та розуміння поетичного слова, а й глибоке занурення у дух тієї епохи через призму художньої літератури. Учні повинні будуть самостійно обрати вірш, наприклад, твори Павла Тичини («Пам'яті тридцяти»), Володимира Сосюри («Червона зима»), Василя Чумака («Революція») [65]. При декламуванні учні повинні передати емоційний настрій твору, його ідейний зміст, а також звернути увагу на художні засоби, використані поетом для створення образів революційних подій. Таке завдання

може сприяти не лише глибшому розумінню історичних подій, а й усвідомленню того, як поезія відображає дух часу. Після завершення декламацій доцільно організувати інтерактив «Відкритий мікрофон», під час якого учні, що ще не виступали, зможуть поділитися однією думкою, словом або асоціацією, яка виникла у них під час слухання поезій про революцію. Такий елемент уроку сприятиме емоційному відгуку та залученню кожного учня до обговорення [92].

Як дослідницьке домашнє завдання учням можна запропонувати опрацювати коротку біографічну інформацію про одного з українських поетів доби революційних подій 1917–1921 років (на вибір учня або за завданням учителя), звернувши особливу увагу на те, як життєвий шлях митця був пов'язаний із історичними подіями того часу. Учням варто простежити, які саме події революції позначилися на творчості поета, чи був він учасником визвольного руху, у яких літературних колах або політичних організаціях перебував, як змінювалися його світогляд і поетичне слово під впливом доби. Результати дослідження учні можуть оформити у вигляді короткого повідомлення, яке потім буде використане для підготовки до обговорення на уроці [88].

У своїй статті Коляда І. та Милько В. подають цінні методичні підходи до вивчення культури цього періоду, з особливим акцентом на розвиток літератури. Автори наголошують на доцільності використання реферативних повідомлень як ефективного інструменту активізації пізнавальної діяльності учнів. Зокрема, вони пропонують завдання на тему «Павло Тичина – зоря нової літератури», яке спонукає школярів до глибшого осмислення ролі митця у формуванні модерної української поезії [31, с. 47].

У Методичних рекомендаціях до 100-річчя Української революції 1917–1921 років, запропоновано низку інноваційних педагогічних підходів до вивчення подій національно-визвольної боротьби, зокрема через інтеграцію предметів історії України та української літератури. Однією з таких форм є Літературний салон – бінарний урок, який поєднує емоційно-образну складову

літературного твору з фактологічною базою історичного матеріалу. У межах такого заняття застосовуються методи сюжетного викладу, образної характеристики, аналітичного міркування, коментованого читання та пояснення. Особливу увагу приділено прийому узагальнення під назвою “Щоденник пам’яті”, що спонукає учнів до особистісного осмислення історичних подій і постатей [97].

Вітюк В. В. зазначає, що педагогам рекомендовано інтегрувати інноваційні методичні підходи, що сприяють глибшому зануренню здобувачів освіти у соціокультурний та естетичний простір епохи. Зокрема, ефективними є організація «літературних кав’ярень» або дискусійних клубів, які створюють неформальну атмосферу для вільного обговорення творів, стимулюючи розвиток критичного мислення та формування індивідуального ставлення до прочитаного. Доцільним є також створення «літературних карт», що візуалізують маршрути письменників та географічні локації, описані у творах, сприяючи просторовому осмисленню літературного матеріалу та поглибленню розуміння контексту. Нарешті, рольові ігри та інсценізації фрагментів творів дозволяють учням безпосередньо зануритися в образи персонажів, пережити події, описані в художніх текстах, що значно посилює емоційний відгук та формує емпатію до минулого [14].

У контексті модернізації освітнього процесу, інтерактивні методи навчання постають як дієвий інструментарій для активізації пізнавальної діяльності учнів, сприяючи глибшому засвоєнню складного та багатогранного матеріалу, зокрема, при вивченні літератури революційного періоду; серед розмаїття таких методів особливої уваги заслуговує комплексний підхід, що передбачає синергетичне поєднання дискусійних майданчиків для обміну думками щодо контроверсійних аспектів художніх творів, рольових ігор, які забезпечують емпатійне занурення в історико-культурний контекст через прийняття учнями ролей знакових постатей епохи, проєктної діяльності, що стимулює самостійне дослідницьке опанування літературно-історичного матеріалу [71, с. 6].

Пошетун О. та Пироженоко Л. у своїх науково-методичних напрацюваннях дійшли висновку, що вагомого значення набуває застосування інтерактивних методів навчання, що сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів та розвитку їхніх критичного мислення й аналітичних здібностей; зокрема, впровадження дискусій та дебатів навколо контроверсійних питань, що постають при вивченні художніх текстів, створює підґрунтя для формування розуміння історичного контексту та множинності інтерпретацій літературних образів, тоді як рольові ігри, пропонуючи учням пережити позиції літературних героїв чи історичних постатей, забезпечують глибше емпатійне проникнення в мотивацію їхніх вчинків та світоглядні засади, а проєктна діяльність, орієнтована на самостійне дослідження учнями взаємозв'язків між літературою та історією, стимулює розвиток їхніх дослідницьких компетентностей та навичок систематизації інформації, доповнюючись ефективним використанням мультимедійних ресурсів, котрі візуалізують епоху та збагачують навчальний процес автентичними аудіовізуальними матеріалами [73, с. 26].

Популяризація української літератури доби революції 1917–1921 років на уроках історії може бути суттєво підсилена за допомогою інтерактивних інтернет-ресурсів, які функціонально інтегрують комплексний контент: біографії письменників, їхні твори, геолокаційні карти місць народження, а також тематичні літературні мему і міні-конспекти, що оптимізують процес сприйняття навчального матеріалу. Такий цифровий інструментарій сприяє глибшому когнітивному залученню учнів через мультидисциплінарний підхід, що включає дидактичні завдання, ігрові елементи, тестування та платформу для рефлексивного обміну думками, що розвиває критичне мислення. Для педагогів ці сайти є цінним ресурсом методичного супроводу, пропонуючи інноваційні стратегії інтерактивного навчання, адаптовані рекомендації з викладання, а також готові методичні матеріали (див. Додаток С.2).

Завершуючи аналіз методичних підходів до вивчення української літератури періоду Української революції 1917–1921 рр., варто підкреслити

впровадження системного та диференційованого методичного апарату в навчальний процес сприяє не лише збереженню й популяризації літературної спадщини доби революції, а й формуванню національної свідомості, що є надзвичайно актуальним у сучасних умовах. Розроблені методичні рекомендації відкривають перспективи для подальшого дослідження і вдосконалення педагогічної практики, орієнтованої на виховання патріотизму та глибокого розуміння історико-культурних витоків української літератури.

ВИСНОВКИ

Внаслідок ґрунтовного дослідження теми можна сформулювати такі ключові висновки. Поставлена мета дипломної роботи була досягнута, що підтверджується всебічним і глибоким аналізом зібраних джерел та отриманими результатами. ході дослідження ми визначили особливості літературного процесу в Україні під час революції 1917–1921 рр., охарактеризували творчість провідних українських письменників цього часу та проаналізовано їхній вагомий внесок у розвиток національної літератури. Детально розглянули основні літературні напрями та творчі об'єднання, які сформувалися в умовах революційних трансформацій. Окрему увагу приділили можливостям інтеграції історико-культурної тематики Української революції в навчальний курс історії України для 10 класу. На основі здобутих результатів розробили методичні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності викладання української літератури доби революції.

У вирі Української революції 1917–1921 років, що охоплював епохи Центральної Ради, Гетьманату Павла Скоропадського, а також Директорії УНР та Західноукраїнської Народної Республіки, літературний процес зазнав безпрецедентної інтенсивності та багатогранності. Період, сповнений драматичних перетворень, став ареною, де народжувалась нова свідомість та мистецтво. У цих умовах на українську літературну сцену вийшла плеяда митців – поетів і прозаїків: П. Тичина, М. Семенко, В. Поліщук, О. Вишня, В. Еллан-Блакитний, В. Чумак, М. Зеров, М. Рильський та багато інших. Вони творили в полоні різних літературних напрямів - від неокласицизму до панфутуризму. Вони водночас вшановували традиції минулих епох і крокували у майбутнє, створюючи «нову літературу». Втім, сувора реальність революційних і воєнних лихоліть змусила багатьох із них шукати прихистку за кордоном, перетворивши їх на блукачів і вигнанців, а деяких – на жертв політичних репресій і насильницьких смертей. Цей контекст лише

підкреслює складність епохи, що не може бути осмислена поза рамками історичного контексту.

Саме тому надзвичайно важливо інтегрувати літературу з історією, розглядаючи їх як взаємозалежні та нерозривні сфери пізнання. Без історичного контексту література втрачає свою повноту, а історія, позбавлена літературного виміру, стає сухою хронікою подій. Через таке комплексне вивчення розкривається багатогранність історико-культурної тематики, що є фундаментом для формування у школярів цілісного світогляду. Педагоги, як творці нового освітнього простору, несуть відповідальність за те, щоб виховати покоління, здатне не лише знати факти, а й розуміти їхню глибинну сутність, бачити взаємозв'язки між минулим і сьогоденням.

Варто глибоко усвідомлювати, що методичні підходи до вивчення цієї проблематики мають бути комплексними, інтегрованими та міждисциплінарними. Значущим є застосування історико-літературного аналізу, який дозволяє учням не лише пізнавати художні особливості творів, а й усвідомлювати вплив революційних подій на світогляд і творчу манеру письменників. Інтерактивні методи, дискусії, проблемні питання, а також творчі проєкти допомагають школярам глибше зануритись у матеріал, розвиваючи критичне мислення та вміння формулювати власну позицію.

Отже, розвиток української літератури в період революції 1917–1921 років, з огляду на її складність, багатогранність і інтенсивні експерименти з художніми формами, потребує в освітньому процесі чітко структурованої методики викладання, яка б враховувала історико-культурний контекст та різноманітність літературних течій, сприяючи формуванню в учнів цілісного розуміння взаємозв'язку мистецтва та революційних соціальних трансформацій, а також розвитку критичного мислення щодо ролі літератури як ідеологічного інструменту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. Опубліковані документи та матеріали

1. Навчальні програми для 10–11 класів (Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти). Київ, 2020.

II. Монографії і статті

2. 20-і роки: літературні дискусії, полеміки: літ.-критич. ст. [упоряд. В. Г. Дончик ; ред. В. М. Чучко]. Київ: Дніпро, 1991. 364 с.
3. Агеєва В. Мистецтво рівноваги: Максим Рильський на тлі епохи. К.: Книга, 2012. 391 с.
4. Аніщенко В., Падалка О. Культурологічний підхід у професійній підготовці вчителя. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. № 6. С. 103-107
5. Баган О. Місія неокласики. Микола Зеров. Українське письменство / Микола Сулима (упоряд.). К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2003. 1301 с.
6. Бастун М. Культурологічний підхід в освіті як засіб соціалізації особистості майбутнього педагога. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія. Педагогіка. Соціальна робота*. 2012. Вип. 6. С. 61–64.
7. Башманівський В. Микола Зеров — неокласик. Житомир: Видавництво ЖДУ імені І. Франка, 2007. 172 с.
8. Білецький О. І. Двадцять років нової української лірики: (1903–1923). Харків: Держвидав України, 1924. 38 с.
9. Брюховецький В. Г. Микола Зеров: літературно-критичний нарис. К.: Рядянський письменник, 1990. 307 с.
10. Брюховецький В. Г. Поліщук Валер'ян. З порога смерті... Письменники України – жертви сталінських репресій. Вип. 1. К.: Радянський письменник, 1991. 494 с.

- 11.Будник О. Б. Філософсько-культурологічні засади етнічної соціалізації як теоретичне підґрунтя її педагогічного розуміння. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 3. С. 66–69.
- 12.Булда А. А. Практична підготовка вчителів історії в педагогічних навчальних закладах України: етапи і особливості: монографія. Київ, 1999. 498 с.
- 13.Варенікова О. В. Пилипенко Сергій Володимирович. Літературна Харківщина: Довідник. Харків: Майдан, 1995. 260 с.
- 14.Вітюк В. В. Інноваційні технології професійного розвитку педагогів в умовах реформування освіти. *Педагогічний пошук*. 2018. № 2. 10 с.
- 15.Вітюк М. Використання методу проектів на уроках історії. *Науковий журнал «ЛОГОС. Мистецтво наукової думки»*. № 3. Квітень, 2019. С. 164–170.
- 16.Гаврилюк Ж. М. Методика реалізації культурологічного змісту шкільного курсу вітчизняної історії. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2011. Вип. 7. С. 46–50.
- 17.Гнатовська К. Культурологічний підхід як засіб формування толерантності майбутніх фахівців. *Гірська школа Українських Карпат*. 2020. № 23. С. 96–100.
- 18.Голомб Л. Концепція модернізму в літературно-критичних статтях Григорія Чупринки. *Наукові записки. Серія: Літературознавство*. Тернопіль: ТДПУ, 2000. Вип. VII. 7 с.
- 19.Гутянський С. В. І. Ленін і культурне будівництво на Україні. К.: Наук. думка, 1965. 198 с.
- 20.Дегтярьова Г. С. Про системотворчий підхід у культурологічній підготовці спеціаліста. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1999. № 3. С. 36—43.
- 21.Заверталюк Н. І. Олесь Досвітній – публіцист. Питання майстерності. Вип. 1. Дніпропетровськ: ДДУ, 1969. 119 с.

22. Заверталюк Н. Літературне життя 20-х років ХХ ст. у художній інтерпретації Валер'яна Підмогильного й Олеса Досвітнього. *Таїни художнього тексту: зб. наук. праць*. Дніпро: ДНУ, 2011. Вип. 12. С. 107–120.
23. Зязюн І. А. Культура в контексті політики освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1997. № 3–4. Ч. 1. С. 2–8.
24. Ігнатенко Н. В. Методика застосування технології проблемного навчання при вивченні історії в школі. *Науковий вісник Ужгородського університету серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. 2 (39). С. 81–84.
25. Ільницький О. Дмитро Бузько (1891–1937) / Пер. з англ. Раї Тхорук. *Український футуризм (1914–1930)*. Львів: Літопис, 2003. 456 с.
26. Ільницький О. *Український футуризм (1914–1930)*. Львів: Літопис, 2003. 456 с.
27. Ільницький М. М. Від "Молодої Музи" до "Празької школи": [монографія]. Львів: Ін-т українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, 1995. 318 с.
28. Качкан В. А., Качкан О. В. Невичерпний атом: до пізнання Мирослава Ірчана. *Нев'януча галузка калини: Українські літератори, вчені, громадські діячі – в діаспорі*. К., 2011. С. 225–243.
29. Кедровський В. Олександр Кандиба-Олесь. Обриси минулого. Деякі останні діячі-українофіли напередодні революції 1917 року. Нью-Йорк: Свобода, 1966. 82 с.
30. Козир О. В. Гео Шкурупій у періодиці 20-х — 30-х років. *Українська періодика: історія та сучасність. Матеріали ювілейної наукової конференції*. Харків: Харк. держ. ун-т, 1998. С. 70–76.
31. Коляда І. А., Радчук А. Методика організації та проведення уроку-практикуму при вивченні теми: "Культура і духовне життя в УСРР в умовах НЕПу "(Історія України, 10 клас). *Історія в школі: наук.-метод. журнал для вчителів*. 2009. № 1/2. С. 35–46.

- 32.Костікова І. І. Сучасні методологічні підходи професійної підготовки вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 8. С. 79–83.
- 33.Кравченко О. Пролеткульт: історія заснування та організаційні засади діяльності. *Історико-педагогічний альманах*. 2011. Вип. 2. С. 83–89.
- 34.Крикуненко В. «Філософ з головою хлопчика» (за маловідомими сторінками творчої спадщини Валер'яна Поліщука). До 100-річчя від дня народження Поета. К.: Видавничий центр БУЛ, 1997. 64 с.
- 35.Кузьменко В. Микола Вороний. *Гроно нездоланих співців: Літературні портрети українських письменників ХХ століття*. К.: Укр. письменник, 1997. С. 16–27.
- 36.Ксьондзик Н. «Естетична» теорія соціалістичного реалізму. *Літературознавчі обрії*. 2010. Вип. 18. С. 109–115.
- 37.Лейтес О. М., Яшек М. Десять років української літератури (1917–1927). Харків: Держвидав України, 1928. 440 с.
- 38.Логвіненко В. Г. Використання технології інфографіки для візуалізації навчального контенту. *Фізико-математична освіта*. 2018. Вип. 2. С. 79–85.
- 39.Малієнко Ю. Б. Теоретичні засади візуалізації змісту підручників з історії для старшої школи у контексті компетентнісного навчання. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. Вип. 23. С. 149–161.
- 40.Мовчан Р. Самі про себе. Автобіографії українських митців 1920-х років. Упоряд. Раїса Мовчан. Київ: Кліо, 2015. 640 с.
- 41.Мороз П. В., Мороз І. В. Концептуальні підходи до конструювання практикуму "Історія України в джерелах". *Проблеми сучасного підручника*. 2018. Вип. 21. С. 261–270.
- 42.Наєнко М. Григорій Косинка. Літературно-критичний нарис. К.: Рад. письменник, 1989. 172 с.
- 43.Неврлий М. Олександр Олесь: Життя і творчість. К.: Дніпро, 1994. 473 с.

44. Німчук І., Грицай О., Кушак О. Українська література революційної доби: з приводу літературної анкети "Українського Прапора". Львів; Відень: [Накладом Укр. Прапора], 1922. 53 с.
45. Орлик П. І. Андрій Головка: нарис життя і творчості. Київ: Дніпро, 1986. 213 с.
46. Осташко Т. С. З історії літературно-мистецького життя в Україні за часів Центральної Ради. *Український історичний журнал*. 1998. № 3. С. 24–38.
47. Павличко С. Д. Дискурс модернізму в українській літературі. [2-ге вид., перероб. і допов.]. Київ: Либідь, 1999. 446 с.
48. Поліщук В. Дороги моїх днів. Автобіографічні матеріали. Публікацію підготував З. Суходуб. Дзвін. 1990. № 1. 121 с.
49. Проданюк Ф. Національно-культурна політика гетьмана П. Скоропадського. *Українознавчий альманах*. 2011. Вип. 5. С. 138–140.
50. Прокоф'єв Є. Історико-культурологічний підхід до процесу вивчення загальнопедагогічних дисциплін. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2016. № 1. С. 70–76.
51. Ремех Т. О. Розвиток історичної компетентності десятикласників засобами підручника історії України. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. Вип. 23. С. 244–258.
52. Руденко Л. А. Формування особистості: естетико-культурологічний аспект. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1999. № 3. 218 с.
53. Сарапин В. Маловідомий Юрій Клен Українська мова та література. 2000. Ч. 7. 167 с.
54. Славутич Я. Розстріляна муза: [мартиролог: нариси про поетів]. 2-ге вид, випр. і допов. Київ: Либідь, 1992. 181 с.
55. Смолич Ю. К. Слісаренко. Розповідь про неспокій триває: дещо з двадцятих, тридцятих років і дотепер в українському літературному побуті. Київ: Радянський письменник, 1969. 284 с.

- 56.Стопчак М. Діяльність Директорії УНР у галузі культури, 1918–1920 рр.: до історіографії проблеми. 2020. *Zaporizhzhia Historical Review*. Вип. 1(14). С. 113–120.
- 57.Стріха М. Максим Рильський та "українізація" опери. *Народна творчість та етнологія*. 2020. № 2. С. 21–27.
- 58.Стріха М. В. Максим Рильський – перекладач оперних лібрето: літературний, мистецький, націстворчий виміри. Київ: Видавництво ІМФЕ, 2020. 125 с.
- 59.Телячий Ю. В. Активізація літературної критики в період Української революції (1917–1921 рр.). *Філологічний дискурс: зб. наук. пр. Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка Нац. акад. наук України, Хмельниць. гуманітар.-пед. акад.* Хмельницький, 2016. Вип. 3. С. 187–196.
- 60.Телячий Ю. В. Діяльність української інтелігенції в галузі видавництва художньої літератури (1917–1921 рр.): до історіографії проблеми. *Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство: зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка*. Кам'янець-Подільськ, 2015. Вип. 4. С. 67–71.
- 61.Телячий Ю. В. Українська літературно-мистецька інтелігенція в національнокультурному відродженні (1917–1921 рр.): монографія. Тернопіль: Терно-граф, 2014. 599 с.
- 62.Чижевський Д. Історія української літератури: від початків до доби реалізму. Нью-Йорк: УВАН у США, 1956. 510 с.
- 63.Шевченко С. В. Павло Филипович: самота душі... Імперія терору. К.: Фенікс, 2021. 368 с.
- 64.Шейко В. М. Історія української культури: монографія. Харків: ХДАК, 2001. 400 с.

III. Підручники та посібники

- 65.Волинський П. К. Вивчення творчості П. Г. Тичини в середній школі. Київ: Рад. шк., 1938. 68 с.

66. Історія української літератури XX століття: навч. посібник для студ. філол. ф-тів вищ. навч. закл.: у 2 т. ред. В. Г. Дончик. К.: Либідь, 1994. Кн. 2, ч. 1: 1940-ві - 1950-ті роки / В. Г. Дончик [та ін.]. 1994. 367 с.
67. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст.: підручник: У 10 т. К.: ВЦ “Академія”, 2013. Т. 4: У сподіваннях і трагічних зламах. 2015. 576 с.
68. Лавріненко Ю. Остап Вишня. Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст. Книга перша. К., 1994. 487 с.
69. Наєнко М. К. Історія українського літературознавства і критики: навч. посібник. К.: ВЦ “Академія”, 2010. 520 с.
70. Півторадні В. І. Українська література перших років революції (1917–1923 рр.): посібник. Київ: Радянська школа, 1968. 160 с.
71. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ: [Б. в.], 2007. 141 с.
72. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с.
73. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник. К.: А.С.К., 2004. 192 с.
74. Пустохіна В. І. Формування культурологічної компетентності старшокласників у процесі навчання української літератури: риторичний підхід. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія [Кучерук О. А., Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. та ін.] ; за ред. О. А. Кучерук. К.: КНТ, 2016. 258 с.
75. Солод Ю. Д. Українська література XX ст. (погляд у кінці тисячоліття): навч. посібник за програмою 11 кл. К.: Нора-прінт, 1997. 383 с.
76. Федоренко Є. Літературний процес періоду революції та національного визволення України початку XX сторіччя. Українське слово:

- Хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст. К.: Рось, 1994. С. 21.
- 77.Чумак В. Історія української літератури XX століття: у 2-х кн.: 1910–1930-ті роки: Навч. посібник. К.: Либідь, 1993. Кн. 1. 463 с.
- 78.Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури: навч. посіб. наук. ред. В. М. Шейко. Київ: Кондор, 2006. 264 с.
- 79.Яременко В. Визначальні художньо-стильові напрями і течії в літературі XX ст. Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст. : В 4 кн. К., 2003. Кн. 1. 800 с.

IV. Навчальні матеріали

- 80.Використання методів проблемного навчання на уроках української мови та літератури. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-metodiv-problemnogo-navchannya-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-325660.html> (дата звернення: 20.05.2025).
- 81.Гаврилюк Ж. М. Методичне забезпечення вивчення культурознавчих тем на уроках історії України. Х.: Основа, 2006. 40 с.
- 82.Дебати в школі. Організація роботи дискусійного клубу. З досвіду роботи вчителя історії URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-debati-v-shkoli-organizaciya-roboti-diskusiynogo-klubu-z-dosvidu-roboti-vchitelya-istori-ta-kerivnika-klubu-debati-mironenko-v-v-182866.html> (дата звернення: 20.05.2025).
- 83.Інноваційний формат сучасного уроку з історії (методичні рекомендації). Укладачі: Добржанський О. В., Богачик Т. С. Чернівці: Технодрук, 2021. 32 с.
- 84.Інтегровані уроки: українська література, історія України, мистецтво: [посібник] [Г. М. Чирко та ін. ; упоряд. Н. М. Коваль]. Київ: Перше вересня, 2018. 149 с.
85. Календарно-тематичне планування з української літератури 10 клас (профільний рівень) URL: <https://naurok.com.ua/kalendarno-tematichne->

- [planuvannya-z-ukra-nsko-literaturi-10-klas-profilniy-riven-464251.html](https://naurok.com.ua/planuvannya-z-ukra-nsko-literaturi-10-klas-profilniy-riven-464251.html)
(дата звернення: 28.05.2025).
86. Календарне планування історія України. 10 клас. Профільний рівень (105 год.) URL: <https://naurok.com.ua/kalendarne-planuvannya-istoriya-ukra-ni-10-klas-profilniy-riven-105-god-422067.html> (дата звернення: 28.05.2025).
87. Методична розробка уроку з української літератури: "Олександр Олесь. Поезія: мотиви, образи" URL: <https://vseosvita.ua/library/metodicna-rozrobka-uroku-z-ukrainskoi-literaturi-oleksandr-oles-poezia-motivi-obrazi-94351.html> (дата звернення: 20.05.2025).
88. Методичні рекомендації на тему "Творчий підхід до вивчення біографії письменника" URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-na-temu-tvorchiy-pidhid-do-vivchennya-biografi-pismennika-345253.html>
(дата звернення: 20.05.2025).
89. Мороз О. В., Сеньківська Г. Я., Легін В. Б. Особливості формування компетентнісного підходу у вивченні історико-культурних процесів суспільства у ЗЗСО. *Академічні візії*. 2023. № 16. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/211> (дата звернення: 20.05.2025).
90. Особливості проведення нестандартного уроку. "Урок-суд" URL: <https://vseosvita.ua/library/osoblivosti-provedenna-nestandardnogo-uroku-urok-sud-176758.html> (дата звернення: 20.05.2025).
91. Реалізація проектних технологій при вивченні історії URL: <https://naurok.com.ua/realizaciya-proektnih-tehnologiy-pri-vivchenni-istorii-13439.html> (дата звернення: 20.05.2025).
92. Урок "вивчення поезії Павла Тичини". URL: <https://naurok.com.ua/urok-vivchennya-poezi-pavla-tichini-274727.html> (дата звернення: 20.05.2025).
93. Урок Розвиток української культури в 1917 – 1920-х рр. URL: <https://naurok.com.ua/urok-rozvitok-ukra-nsko-kulturi-v-1917---1920-h-rr-144474.html> (дата звернення: 20.05.2025).

94. Сахновський О. Є. Сучасні методологічні підходи навчання історії у світлі реалізації вимог Нової української школи. 345 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/362474183_SUCASNI_METODOLOGICNI_PIDHODI_NAVCANNA_ISTORII_U_SVITLI_REALIZACII_VIMOG_NOVOI_UKRAINSKOI_SKOLI. (дата звернення: 20.05.2025).
95. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. 233 с.

V. Сторінки з веб-сайтів та матеріали ЗМІ

96. Видавнича справа доби Української революції 1917-1921 років URL: <https://museum.lib.kherson.ua/vidavnychya-sprava-dobi-ukrainskoi-revoljutsii-1917-1921-rokiv.htm>. (дата звернення: 20.05.2025).
97. Методичні рекомендації до 100-річчя Української революції 1917–1921 років. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/metodychni-rekomendaciyi/metodychni-rekomendaciyi-do-100-richchya-ukrayinskoyi-revoljuciyi-1917-1921-rokiv> (дата звернення: 18.05.2025).

VI Енциклопедичні видання

98. Абліцов В. Г. Хвильовий Микола. *Енциклопедія історії України: у 10 т.* редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2013. Т. 10 : Т – Я. С. 364.
99. Бартко О. А. Чупринка Григорій Аврамович. *Енциклопедія історії України: Т. 10: Т-Я* Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2013. С. 583.
100. Бондарчук П. М. Косинка Григорій Михайлович. *Енциклопедія історії України: у 10 т.* редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2009. Т. 5 : Кон – Кю. С. 209.

101. Голда Д. М. Майк Гервасійович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2005. Т. 3 : Е – Й. С. 653.
102. Брега Г. С. Драй-Хмара Михайло Опанасович. *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. А. Смолій та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2004. Т. 2 : Г – Д. С. 460.
103. Волковинський В. М. Короленко Володимир Галактіонович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2009. Т. 5 : Кон – Кю. С. 170.
104. Гальченко С. А. Сосюра Володимир Миколайович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2012. Т. 9 : Прил – С. 715.
105. Гальченко С. А. Тичина Павло Григорович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2013. Т. 10 : Т – Я. С. 89.
106. Герасимова Г. П. Загул Дмитро Юрійович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2005. Т. 3 : Е – Й. С. 195.
107. Герасимова Г. П. Крушельницький Антін Владиславович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2009. Т. 5 : Кон – Кю. С. 425.
108. Герасимов Г. П. Лепкий Богдан Сильвестрович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2009. Т. 6 : Ла – Мі. С. 123.
109. Герасимова Г. П. Маланюк Євген Филімонович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут

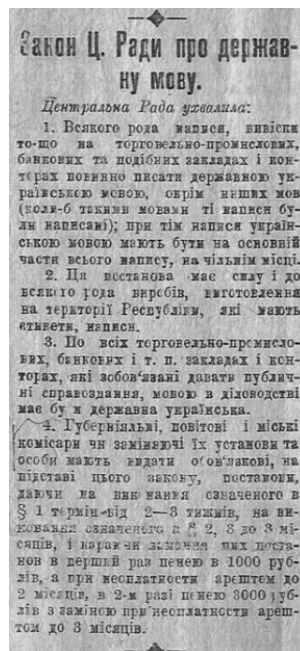
- історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2009. Т. 6 : Ла – Мі. С. 467.
110. Герасимова Г. П. Семенко Михайло Васильович. *Енциклопедія історії України: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2012. Т. 9 : Прил – С. 522.*
111. Герасимова Г. П. Скляренко Семен Дмитрович. *Енциклопедія історії України: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2012. Т. 9 : Прил – \ С. 607.*
112. Герасимова Г. П. Терещенко Микола Іванович. *Енциклопедія історії України: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2013. Т. 10 : Т – Я. С. 60.*
113. Герасимова Г. П. Яловий Михайло Омелянович. *Енциклопедія історії України: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2013. Т. 10 : Т – Я. С. 734.*
114. Герасимова Г. П. та Грузін Д. В. Купчинський Роман Григорович. *Енциклопедія історії України: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2009. Т. 5 : Кон – Кю. С. 508.*
115. Герасимова Г. П. та Лазанська Т. І. Ярошенко Володимир Мусійович. *Енциклопедія історії України: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2013. Т. 10 : Т – Я. С. 762.*
116. Герасимова Г. П. та Осташко Т. С. Вороний Микола Кіндратович. *Енциклопедія історії України: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2003. Т. 1 : А – В. С. 634.*

117. Герасимова Г. П. та Юренко О. П. Михайличенко Гнат Васильович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2009. Т. 6 : Ла – Мі. С. 688.
118. Голда Д. М. Майк Гервасійович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2005. Т. 3 : Е – Й. С. 653.
119. Далавурак С. В. Загул Дмитро Юрійович. *Українська літературна енциклопедія*: В 5 т. редкол.: І. О. Дзеверін (відповід. ред.) та ін. К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. Т. 2 : Д – К. С. 227
120. Дзюба І. М. Головка Андрій Васильович. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ, 2006. Т. 6. С. 468.
121. Дуда І. Крушельницький Антін Владиславович. *Тернопільський енциклопедичний словник*: у 4 т. редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2005. Т. 2 : К – О. С. 254–256.
122. Жулинський Г. Бабій Олесь. *Українська літературна енциклопедія*: У 5 т. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1988. Т. 1. С. 105.
123. Ільницький М. М. Лепкий Богдан Сильвестрович. *Енциклопедія сучасної України* / ред. кол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. Т. 6 : Лег – Лощ. С. 712.
124. Лазанська Т. І. Ярошенко Володимир Мусійович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2013. Т. 10 : Т – Я. С. 762.
125. Крижанівський С. А. Блакитний Василь Михайлович. *Енциклопедія сучасної України* / ред. кол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН

- України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. Т. 3 : Біо – Бя. С. 695.
126. Крижанівський С. А. Кулик Іван Юліанович. *Українська радянська енциклопедія*: у 12 т. гол. ред. М. П. Бажан ; редкол.: О. К. Антонов та ін. 2-ге вид. К.: Головна редакція УРЕ, 1980. Т. 5 : Кантата – Кулики. С. 527.
127. Осташко Т. С. Чумак Василь Григорович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2013. Т. 10 : Т – Я. С. 582.
128. Прилуцький В. І. Липа Юрій Іванович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2009. Т. 6 : Ла – Мі. С. 146.
129. Юркова О. В. Вишня Остап. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2003. Т. 1 : А – В. С. 688.

ДОДАТКИ

Додаток А

Закон Центральної Ради про державну мову, 1918 р.

Джерело інтернет ресурс URL: <https://muzey-dokm.pp.ua/berezen-1918-r-tsentralna-rada-unr-uhvalyla-zakon-pro-ukrayinsku-movu.html>

Додаток А. 1

Обкладинка першого числа часопису «Книгарь» 1917 року.

Джерело інтернет ресурс URL: <https://chytomo.com/ekzempliary-xx/knyhar-spokijnyj-i-bezstoronnij-litopys-nashoho-pysmenstva-sproba-persha/>

Поштова марка «Володимир Сосюра» 1988 р.

Джерело інтернет ресурс URL:

https://volstamp.in.ua/ua/item/kupit_marku_ukrainy_1998_100_letie_pojeta_sosjuru_183-id107?srsltid=AfmBOorSo7FzV4pr42qb1P29M1KH6OaGp85Nbpo6V1Oeow-8xFAC8MHz

Ювілейна монета номіналом 2 гривні, випущена НБУ Присвячена 100-річчю від дня народження Володимира Сосюри.

Джерело інтернет ресурс URL:

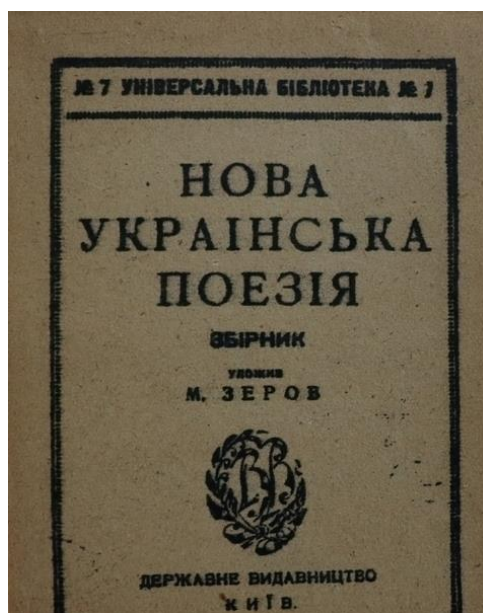
https://www.ua-coins.info/ua/list/19-volodymyr-sosyura#google_vignette

Фотопортрет Миколи Зерова.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://suspilne.media/culture/729363-lider-neoklasikiv-vidatnij-lektor-fenomenalnij-intelektual-pro-zitta-j-tragicnu-zagibel-mikoli-zerova/>

Зображення обкладинки збірки «Нова українська поезія» Миколи Зерова.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://violity.com/ua/106727456-antologiya-mikoli-zerova-nova-ukrayinska-poeziya-1920>

Фотопортрет Максима Рильського.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://librarycre.wordpress.com/2021/03/19/maksym-rylskyi-zittia-na-gachky/>

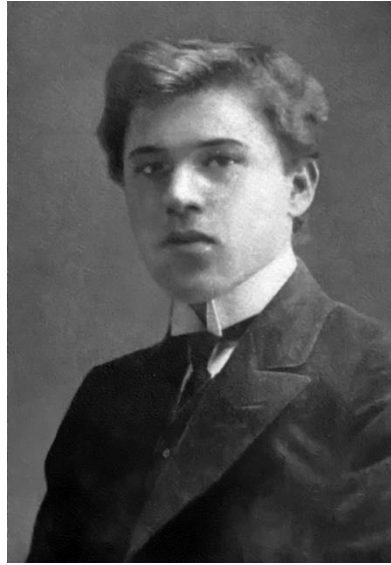
Додаток В. 1

Зображення обкладинки збірки Максима Рильського «На білих островах».

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.hroniky.com/articles/view/321-mazhory-20-kh-rokiv-krasyvi-dvadtsiatylni>

Фотопортрет Михайла Драй-Хмари.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/zhovten/10/1889-narodyvsya-myhaylo-dray-hmara-poet>

Зображення обкладинки поетичної збірки Михайла Драй-Хмари «Проростень».

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://odnb.odessa.ua/rarities/item/257>

Фотопортер Юрія Клена.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://uain.press/blogs/yurij-klen-zhittya-yak-dim-jogo-ruka-ne-vlovit-1104450>

Фотопортрет Павла Филиповича.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/477/>

Фотопортрет Олександра Олеся (Кандиби).

Джерело інтернет ресурс URL:

<http://ukr-music.paradox.dn.ua/oles-kandyba-oleksandr>

Фотопортрет Григорія Чупринки.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3726610-grigorij-cuprinka-v-mli-gorit-moa-meta.html>

Зображення обкладинки поетичної збірки Григорія Чупринки "Ураган".

Джерело інтернет ресурс URL:

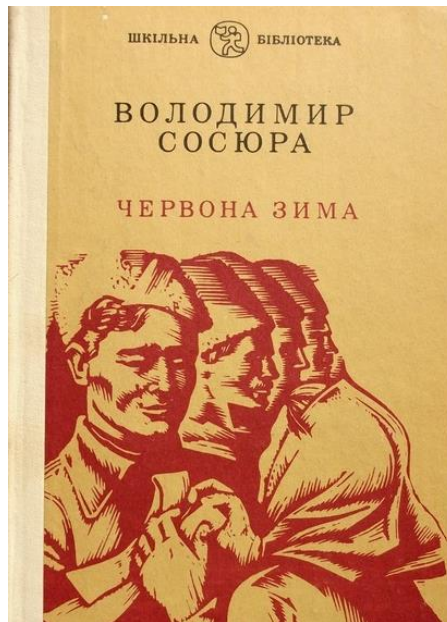
<https://violity.com/ru/115260379-1914-gricko-chuprinka-uragan-kiyiv>

Фотопортрет Володимира Сосюри.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1681>

Зображення обкладинки поетичної збірки Володимира Сосюри «Червона зима».

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://violity.com/pl/101987216-chervona-zima-volodimir-sosyura>

Фотопортрет Василя Чумака.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://ukrainian-nation.org.ua/ukraintsi/615-vasyl-chumak/>

Зображення обкладинки мистецького часопису «Мистецтво».

Джерело інтернет ресурс URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_%28%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB,_1919%E2%80%941920%29

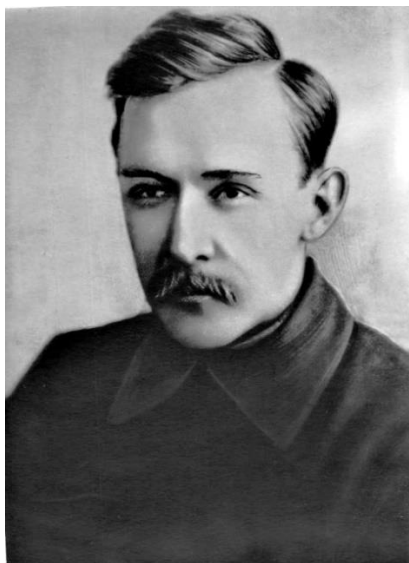
Додаток Е. 1

Зображення обкладинки/титовної сторінки поетичної збірки Василя Чумака «Червоний заспів».

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://violity.com/ru/105380024-vasil-chumak-chervonij-zaspiv-1922-peredmovav-blakitnogo>

Фотопортрет Василя Еллана-Блакитного.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.gorod.cn.ua/city/knigi-o-chernigove/659-chernigivshina-incognita.html>

Додаток Є. 1

Зображення обкладинки поетичної збірки Василя Еллана-Блакитного «Удари молота і серця».

Джерело інтернет ресурс URL:

https://uk.m.wikisource.org/wiki/%D0%A3%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%B8_%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%B0_%D1%96_%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%86%D1%8F

Фотопортрет Андрія Головка.

Джерело інтернет ресурс URL:

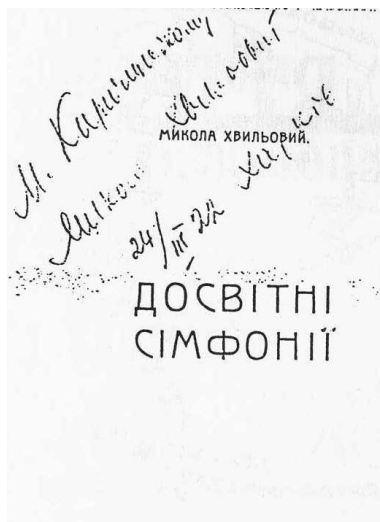
<https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1585>

Фотопортрет Миколи Хвильового.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://localhistory.org.ua/texts/statti/13-simvolichne-v-zhitti-mikoli-khvilovogo/>

Обкладинка збірника поезій М. Хвильового «Досвітні симфонії» (Харків).

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Lit/Kh/Xvylyjovyy/Gallery/Vol5-787-2.html>

Фотопортрет Григорія Косинки.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://ukrland.in.ua/archives/1381>

Фрагмент газети "Боротьба", № 1, 1917 р.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0002385>

Фотопортрет Майка Йогансена.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/zhovten/28/1896-narodyvsya-mayk-yogansen-pysmennyk>

Фотопортрет Семена Скляренка.

Джерело інтернет ресурс URL:

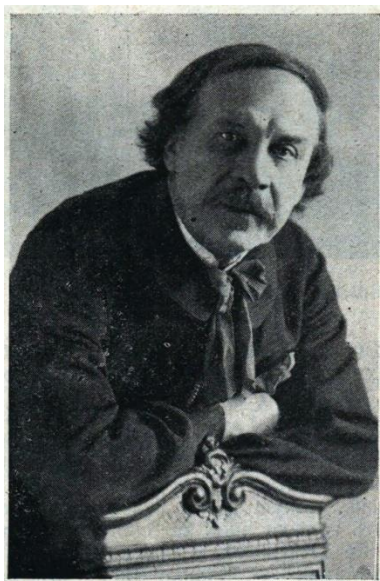
<https://cbs.poltava.ua/index.php/novyny/5043-chim-dali-minule-tim-dorozhche-zgadka-pro-nogo-do-120-richchya-pismennika-semena-sklyarenka>

Фотопортрет Валер'яна Поліщука.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://esu.com.ua/article-881253>

Фотопортрет Миколи Вороного.

Джерело інтернет ресурс URL:

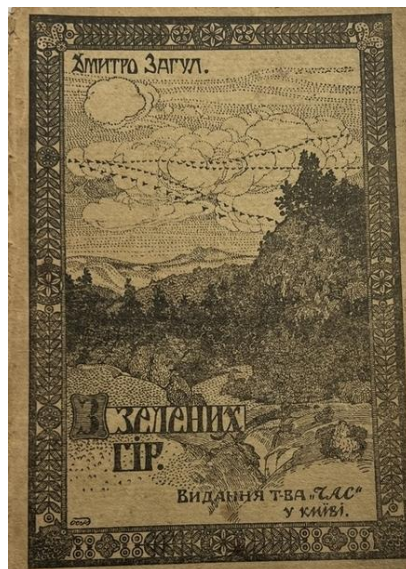
<https://zounb.zp.ua/resourse/pokazhchyky/z-ukrainojy-v-serci/do-150-richchya-mikoli-voronogo>

Фотопортрет Дмитра Загула.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/serpen/28/1890-narodyvsya-poet-symvolist-dmytro-zagul>

Зображення обкладинки першої поетичної збірки Дмитра Загула «З зелених гір» 1918 р.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://violity.com/ua/114907665-z-zelenih-gir-1918-rik-kiyiv-dmitro-zagul>

Фотопортрет Івана Кулика.

Джерело інтернет ресурс URL:

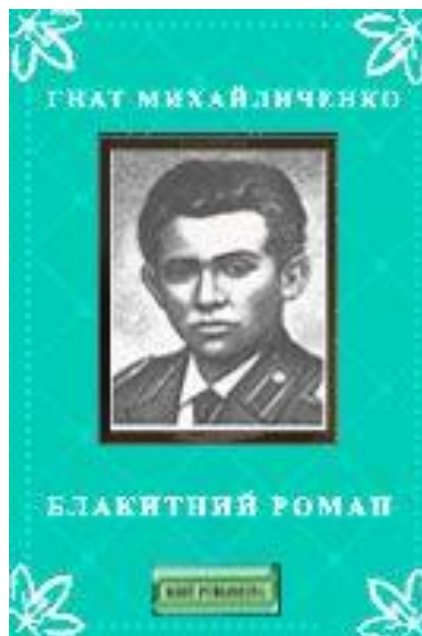
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=DOP&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Kulik_I_Yu

Фотопортрет Гната Михайличенка.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://libruk.com.ua/mykhajlychenko-hnat/>

Зображення обкладинки/титульної сторінки збірки оповідань Гната Михайличенка «Блакитний роман».

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://knigoed.club/2659-blakitnij-roman-gnat-mihajlichenko.html>

Фотопортрет Сергія Пилипенка.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://esu.com.ua/article-883594>

Фотопортрет Якова Савченка.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://csamm.archives.gov.ua/2019/12/04/savchenko/>

Фотопортрет Олекси Слісаренка.

Джерело інтернет ресурс URL:

https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=17886#google_vignette

Фотопортрет Павла Тичини.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://ridna.ua/2020/01/27-cichnia-1891-roku-narodyvsia-pavlo-tychyna-odyn-iz-naytalanovytyshykh-ukrains-kykh-poetiv-zhertva-komunistychnoho-rezhymu/>

Обкладинка першого видання поетичної збірки Павла Тичини «Сонячні кларнети» (Київ: «Сяйво», 1918 р.).

Джерело інтернет ресурс URL:

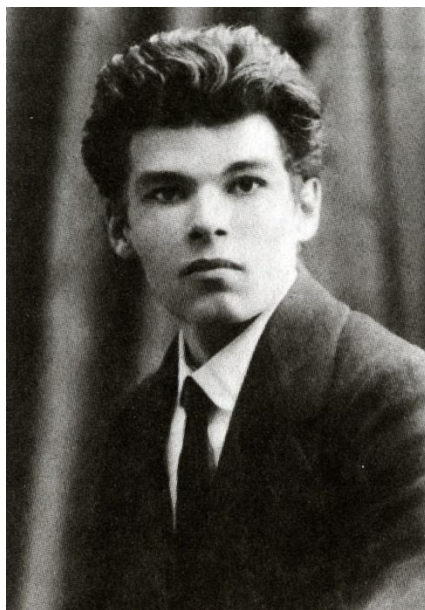
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%87%D0%BD%D1%96_%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%B8

Фотопортрет Володимира Ярошенка.

Джерело інтернет ресурс URL:

https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=17092#google_vignette

Фотопортрет Михайля Семенка.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1669>

Зображення обкладинки поетичної збірки Михайля Семенка «П'єро задається. Фрагменти» 1918 р.

Джерело інтернет ресурс URL:

<http://ul.iolya.com.ua/page196.html>

Фотопортрет Гео Шкурупія.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1886>

Оригінальна обкладинка дебютної поетичної збірки Гео Шкурупія
«Психетози. Вітрина третя» (Київ: Гольфштурм).

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.goodreads.com/book/show/55868530>

Фотопортрет Михайла Ялового.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/299/>

Фотопортрет Миколи Терещенка.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://cdu.edu.ua/news/vydatni-urozhentsi-cherkashchyny-mykola-tereshchenko.html>

Зображення обкладинки першої авторської збірки Миколи Терещенка
«Лабаторія» (Харків, Шлях освіти).

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1030075580355827&id=788154331214621&set=a.798135210216533>

Фотопортрет Дмитра Бузька.

Джерело інтернет ресурс URL:

https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=17107#google_vignette

Фотопортрет Антіна Крушельницького.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=13327>

Фотопортрет Мирослава Ірчана.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=17765>

Фотопортрет Олеся Бабія.

Джерело інтернет ресурс URL:

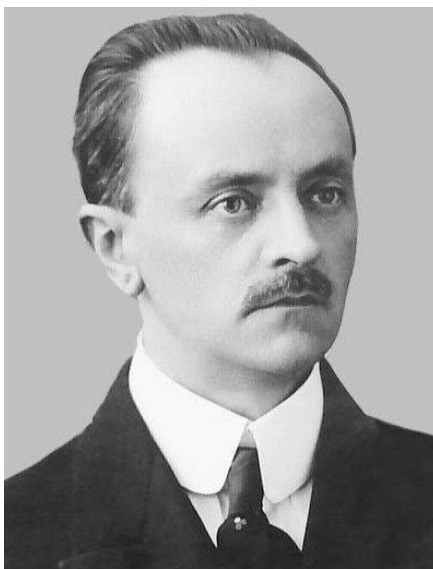
<https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=26406>

Фотопортрет Романа Купчинського.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://photo-lviv.in.ua/130-rokiv-tomu-narodyvsia-roman-kupchynskyy/>

Фотопортрет Богдана Лепкого.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://msmb.org.ua/biblioresursi/bibliografiya/osobistosti/bogdan-lepkiy-tvorchaspadstina-bogdana-lepkogo/>

Зображення обкладинки/титальної сторінки збірки поезій Богдана Лепкого «Чекає нас велика річ» (Відень: Коштом і заходом Т-ва «Просвіта», 1916 р).

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://diasporiana.org.ua/ideologiya/6541-lepkiy-b-chekaye-nas-velika-rich/>

Фотопортрет Юрія Липи.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://www.ukrlib.com.ua/bio/author.php?id=953>

Фотопортрет Євгена Маланюка.

Джерело інтернет ресурс URL:

<http://ul.iolya.com.ua/page184.html>

«Літературно-науковий вістник» (Видавець: Українська видавнича спілка)

Джерело інтернет ресурс URL:

<http://www.nbuv.gov.ua/node/6383>

Нова Рада : щоденна політична, економічна і літературна газета. - К., 1917 р.

Джерело інтернет ресурс URL:

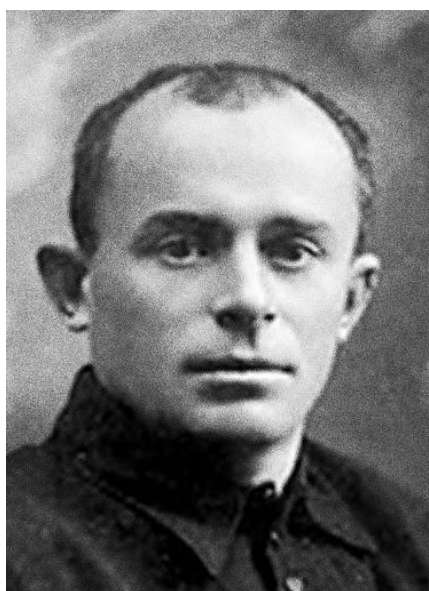
<https://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0000963>

Фотопортрет Володимира Короленка.

Джерело інтернет ресурс URL:

https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=5668#google_vignette

Фотопортрет Остапа Вишні.

Джерело інтернет ресурс URL:

<http://proslovo.com/person/22-027-vishnya-ostap>

Фотопортрет Олеся Досвітнього.

Джерело інтернет ресурс URL:

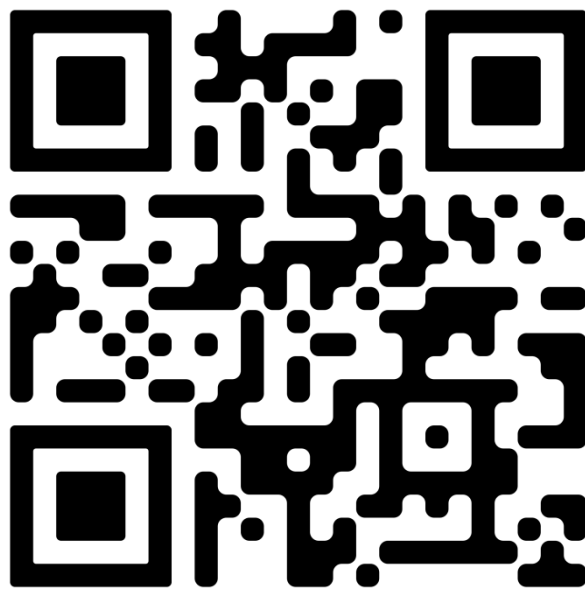
<https://www.visnyk.poltava.ua/news/oles-dosvitnij-buv-odnym-z-tykh-khto-tvoryv-istoriiu-doby/>

<i>Діяч культури</i>	<i>Напрямок творчості, течія</i>	<i>Твори</i>
В. Сосюра	Літератор, романтизм	«Червона зима», «Третя рота»
В. Чумак	Літератор, романтизм	
В. Еллан-Блакитний		

Приклад таблиці для заповнення учнями.

Джерело інтернет ресурс URL:

<https://naurok.com.ua/urok-rozvitok-ukra-nsko-kulturi-v-1917---1920-h-rr-144474.html>

Фрагмент веб-ресурсу, присвяченого Українській літературі революційної доби 1917-1921 рр.

Посилання на сайт: <https://lit-revol-1917-1921.mozello.site.com/>

Джерело: складено авторкою

**План-конспект міжпредметного уроку на тему:
«Українська література доби революції 1917–1921 рр.»**

Клас 10

Урок № 66

Дата 16. 05. 2025

Тема: «Українська література доби революції 1917–1921 рр.»

Мета уроку:

навчальна:

- Ознайомити учнів з ключовими історичними подіями Української революції 1917–1921 рр. та їхнім впливом на літературний процес. (Інформаційна компетентність)
- Розкрити особливості художнього світосприйняття письменників цього періоду, їхнє осмислення буремних подій. (Логічна компетентність)
- Сформувати уявлення про основні літературні напрями, течії та угруповання, що виникли в українській літературі доби революції. (Інформаційно-логічна компетентність)
- Ознайомити з іменами провідних письменників періоду (П. Тичина, В. Сосюра, М. Хвильовий, В. Винниченко) та їхніми знаковими творами. (Загальнокультурна компетентність - через вивчення культурного спадку)
- Навчити аналізувати фрагменти художніх текстів, визначаючи їхній історичний контекст, ідейно-тематичне спрямування та художні особливості. (Логічна компетентність - через логічний аналіз, ініціативність, пошук відповідей)
- Розвивати навички критичного мислення та вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між історичними подіями та літературними явищами. (Компетентність навчання впродовж життя)
- Удосконалювати навички виразного читання та зв'язного мовлення, аргументованого висловлення власної думки. (Комуникативна компетентність)
- Сприяти формуванню цілісного погляду на взаємозв'язок історії та літератури. (Длгічна компетентність)
- Орієнтувати учнів на самостійний пошук та опрацювання інформації з різних джерел (тексти, ілюстрації, відео). (Інформаційно-цифрова компетентність)

розвивальна:

- Розвивати аналітичне мислення (Аналітична компетентність).
- Розвивати критичне оцінювання інформації (Логічна компетентність)
- Розвивати вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між історичними подіями та явищами культури (Логічна компетентність).
- Розвивати навички самостійної роботи з різними джерелами інформації (Інформаційна компетентність).
- Розвивати навички виразного читання художніх текстів (Комунікативна компетентність).
- Розвивати зв'язне мовлення та вміння аргументовано висловлювати власну думку (Мовленнєва компетентність).
- Розвивати здатність до порівняльного аналізу літературних творів та історичних фактів (Логічна компетентність).
- Розвивати креативне мислення під час виконання творчих завдань (Креативність).
- Розвивати рефлексивні навички, здатність до самооцінки та усвідомлення власного прогресу (Логічна компетентність).

виховна:

- Виховати патріотизм (Громадянська компетентність - через усвідомлення героїчного та трагічного шляху боротьби українського народу за свою державність).
- Виховати пошану до національного історичного минулого (Історична компетентність - шляхом вивчення визначних подій та їх впливу на формування української ідентичності).
- Виховати інтерес до української культури та мистецтва слова (Культурна компетентність - через знайомство з творами, що стали дзеркалом своєї епохи).
- Виховати свідоме ставлення до вивчення історії та літератури як взаємопов'язаних дисциплін (Інформаційно-цифрова компетентність - шляхом аналізу різноманітних джерел інформації та встановлення міжпредметних зв'язків).
- Виховати відчуття особистої причетності до долі нації (Соціальна компетентність - через розуміння того, як вибори та дії окремих особистостей впливали на хід історії та відображалися у творчості).
- Виховати критичне мислення (Критичне мислення - шляхом аналізу складних, суперечливих явищ революції та різних поглядів на них у літературі).
- Виховати шанобливе ставлення до творчості письменників, які творили в умовах революційних потрясінь (Соціальна компетентність - усвідомлюючи їхню сміливість та відданість мистецтву).

- Виховати любов до рідного слова та усвідомлення його сили (Мовленнєва компетентність - через роботу з художніми текстами, їх виразне читання та інтерпретацію).
- Виховати здатність до емпатії (Соціально-психологічна компетентність - розуміючи переживання та випробування людей, зображених у літературних творах того часу).
- Виховати прагнення до самопізнання через осмислення історичного досвіду (Саморозвиток та самоосвіта - шляхом рефлексії над вивченим матеріалом та його зв'язком із сучасністю).

Тип уроку: Комбінований

Предмети: Українська література, Історія України.

Обладнання:

- Мультимедійне обладнання: Проектор, екран (або інтерактивна дошка), комп'ютер/ноутбук для демонстрації презентації, відеофрагментів та візуальних матеріалів.
- Підручники: З історії України та української літератури для 10 класу.
- Портрети письменників: Павла Тичини, Володимира Сосюри, Миколи Хвильового, Юрія Яновського, Володимира Винниченка, Михайла Семенка та інших.
- Історичні карти: Мапа Української Народної Республіки (УНР), Української Держави, ЗУНР, що відображає територіальні зміни періоду 1917–1921 рр.
- Візуальні матеріали: Ілюстрації, репродукції картин, фотографії періоду Української революції (наприклад, зображення Центральної Ради, січових стрільців, боїв).
- Роздатковий матеріал: Фрагменти художніх творів для аналізу, цитати з історичних документів, картки для роботи в групах (наприклад, для Діаграми Венна чи таблиці-синопису).
- Дошка та крейда, маркери: Для запису теми, плану, ключових тез та спільної роботи.

Основні терміни:

Історичні:

- Українська революція
- Центральна Рада
- УНР (Українська Народна Республіка)
- Українська Держава (Гетьманат)
- Директорія УНР
- ЗУНР (Західноукраїнська Народна Республіка)
- Національно-визвольні змагання

Літературознавчі:

- Модернізм
- Символізм
- Неоромантизм
- Футуризм
- Панфутуризм
- Експресіонізм

Очікувані результати:

Після цього уроку учні зможуть:

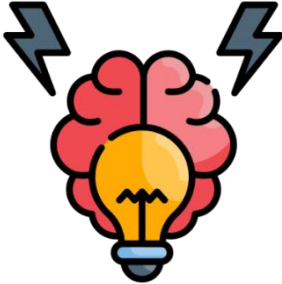
- Називати ключові події Української революції 1917–1921 рр. та пояснювати їхній вплив на суспільство.
- Характеризувати основні ідейно-тематичні особливості літератури доби Української революції, як-от патріотизм, трагізм боротьби, пошук національної ідентичності.
- Називати імена провідних письменників цього періоду (П. Тичина, В. Сосюра, М. Хвильовий) та їхні знакові твори.
- Аналізувати фрагменти художніх творів, визначаючи їхній історичний контекст, ідейний зміст та художні особливості (наприклад, символізм у Тичини, романтизм у Сосюри).
- Встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між історичними подіями та їхнім художнім відображенням у літературі.
- Висловлювати власне аргументоване ставлення до подій та творів періоду Української революції, демонструючи критичне мислення.

План

1. Історична панорама: Україна на зламі епох
2. Література як дзеркало і свідок революції

Доза часу	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учня	Примітки
3 хв	I. Організаційний	Взаємне привітання. Перевірка готовності учнів до уроку. Організація уваги учнів: побажання гарного настрою, цікавої роботи, нових знань та відкриттів. 		Соціальна компетентність: Взаємне привітання та створення позитивної атмосфери сприяють формуванню почуття спільноти та взаємоповаги в класі.
7 хв	II. Перевірка домашнього завдання		Письмове завдання: - Напишіть розгорнуту відповідь (обсягом приблизно 8-12 речень), яка аналізує, як Перша світова війна змінила світ та заклала основи для подальших історичних подій. Усна відповідь: - Назвіть три основні групи причин, які призвели до початку Першої світової війни. - Яка подія стала безпосереднім приводом до її початку? Коли і де вона відбулася?	Загалом, ці завдання сприяють розвитку: Хронологічна компетентність Інформаційна компетентність Логічна компетентність Комунікативна компетентність

			- Перелічіть основні країни-учасниці військово-політичних блоків: Антанта та Троїстий/Четвертий союз. - Назвіть дві великі імперії, які припинили своє існування внаслідок Першої світової війни. <u>Пройти тестування</u> https://naurok.com.ua/test/ukra-na-u-pershiy-svitoviy-viyni-14729.html	Інформаційно-цифрова компетентність
3 хв	III. Мотиваційний етап	- Повідомлення теми та мети уроку (Учитель історії та вчитель літератури стоять разом перед класом, або один переймає слово від іншого.) Вчитель історії: Уявіть собі атмосферу того часу. Що могло відчувати українське суспільство, опинившись у вирі таких грандіозних історичних подій – від падіння імперії до відродження власної держави, а потім до трагічної боротьби за неї? Як це могло вплинути на творчих людей? Вчитель літератури: Як ви гадаєте, чи могла література залишатися осторонь цих подій? Які теми могли стати провідними для письменників у цей буремний час?	- Яку епоху ми вивчаємо? - Які характерні риси цієї епохи? Проблемне питання уроку: "Яким чином буремні події Української революції не лише віддзеркалилися у літературі, а й стали каталізатором для її якісних змін, сформувавши унікальне обличчя українського художнього слова тієї доби?"	Історична компетентність Учні актуалізують знання про Українську революцію, її хронологічні межі та характерні риси (відповіді на питання "Яку епоху ми вивчаємо?" та "Які характерні риси цієї епохи?"). Літературна компетентність Усвідомлення нерозривного зв'язку літератури з історичними подіями та суспільними процесами (питання вчителя літератури).

				Комунікативні компетентності: Участь у бесідах з учителями, вміння формулювати висловлювати власні думки.
2 хв	IV. Актуалізаційний етап	Метод «Мозкова атака» 	• Які події передували Українській революції 1917 року? • Назвіть хронологічні рамки Української революції. • Які основні державні утворення виникли на території України в цей період? • Назвіть провідних політичних діячів періоду революції. • Які були основні ідеї Української революції?	Літературна компетентність: Формується вміння ідентифікувати тенденції, напрямки та місію письменників.
20 хв	V. Етап вивчення нового матеріалу	1. Історична панорама: Україна на зламі епох (15 хв) Вчитель історії:	<u>Дайте відповіді на питання:</u> ? • Які емоції, на вашу думку, переживали українці в цей	Історична компетентність: Отримання знань про ключові події, хронологію, діячів та державні утворення Української революції (УНР, Гетьманат,

Весна 1917 року принесла Україні нечувані зміни. Після падіння Російської імперії, немов за помахом чарівної палички, прокинулися вікові прагнення українців до свободи. У Києві створюється **Українська Центральна Рада** – представницький орган, який об'єднав українські сили. Це був період неймовірного піднесення, ентузіазму, віри в незалежність. На вулицях з'являлися синьо-жовті прапори, лунали українські пісні, а молодь і старше покоління з гордістю заявляли: "Ми – українці!". Універсали Центральної Ради, особливо **IV Універсал від 22 січня 1918 року**, яким проголошувалася повна незалежність Української Народної Республіки, стали історичними віхами. Саме тоді народилися і закріпилися ті символи, що й сьогодні є знаками нашої державності – наш прапор, герб, гімн. Це був період, коли здавалося, що вікові мрії нарешті здійснюються.

Проте шлях до повної незалежності виявився тернистим. Після невдач Центральної Ради у боротьбі з більшовиками, до влади в Україні у квітні 1918 року прийшов **Гетьман Павло Скоропадський**, який проголосив **Українську Державу**. Це був період, коли, попри авторитарний характер правління, було зроблено величезний крок уперед у державотворенні та розбудові

період "відродження надії"?

- Як це піднесення могло відобразитися в народній творчості чи поезії?

Завдання-вправа:
"Одне Слово"

Виберіть **ОДНЕ СЛОВО**, яке, на вашу думку, найкраще передає настрій, почуття чи головну ідею цього періоду для українців.

Приклад: Воля . Ентузіазм, Пробудження , Надія , Гідність.

Дайте відповіді на питання:

- Наведіть приклади, як культурні та освітні досягнення Гетьманату могли сприяти зміцненню національної самосвідомості українців?

Директорія); розуміння причинно-наслідкових зв'язків.

Комунікативні компетентності:
Висловлення власних думок

Критичне мислення:
Аналіз та синтез інформації для вибору найбільш точного слова.

Комунікативні компетентності:
Лаконічне та точне формулювання думки.

Історична компетентність:
Конкретизація знань, розуміння взаємозв'язку між політикою та культурним розвитком.

Аналітична компетентність:
Встановлення причинно-наслідкових зв'язків..

		національних інституцій. Саме за Гетьманату була заснована Українська Академія Наук, відкрито два українських державні університети (у Києві та Кам'янці-Подільському), закладено основи української судової системи, армії, фінансів. Хоч і в умовах німецько-австрійської підтримки, ця доба стала часом важливої консолідації сил, культурницької політики, спробою стабілізувати суспільне життя та закласти міцний фундамент для майбутньої України. На жаль, відносна стабільність Гетьманату виявилася недовгою. Вже у грудні 1918 року до влади приходить Директорія УНР на чолі з Симоном Петлюрою, яка відновила Українську Народну Республіку. Однак цей етап був позначений надзвичайною складністю та драматизмом. Україна опинилася у вирі громадянської війни, ставши полем битви між різними арміями: українськими військами УНР та ЗУНР, більшовиками, білогвардійцями, польськими інтервентами. Це був час не лише героїчної боротьби за збереження державності, прикладом якої є Акт Злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 року, що символізував єдність українських земель. Це також був період виснажливих боїв, величезних втрат, розчарувань і трагічної боротьби з братом проти брата.	Завдання-вправа: "Що в рюкзаку Гетьмана?" Уявіть, що Гетьман Павло Скоропадський, залишаючи Україну, вирішив забрати з собою в "рюкзаку" найцінніші, на його думку, досягнення свого правління, які мали б значення для майбутнього України. Випишіть три "речі" (досягнення/інституції), які б він обов'язково поклав у цей рюкзак. Завдання-вправа: "Ментальна карта ключових слів" На окремому аркуші (або на дошці) створіть ментальну карту (або хмару слів). Навколо центру розмістіть 5-7 ключових слів або коротких фраз з тексту, які, на вашу думку, найкраще характеризують цей період. Наприклад: <i>Директорія, громадянська війна, Акт Злуки, втрати, інтервенти, С. Петлюра, братовбивство.</i>	Історична компетентність: Оцінка значущості історичних досягнень. Критичне мислення: Визначення пріоритетів та найцінніших аспектів правління. Інформаційна компетентність: Навички роботи з інформацією (структування, візуалізація). Критичне мислення: Виділення головного, узагальнення. Комунікативна компетентність:
--	--	--	---	--

Національно-визвольні змагання Української революції 1917-1921 років завершилися поразкою. До листопада 1920 року більша частина території України була окупована більшовиками, що призвело до встановлення радянської влади. Хоч боротьба не припинилася одразу (були й повстанські рухи до 1921 року), але державотворчі спроби УНР і ЗУНР були придушені. Ця поразка стала великою трагедією для української нації, адже мрія про незалежну, соборну Україну залишилася нездійсненою. Проте досвід революції, її ідеї та героїчний чин борців за свободу не зникли безслідно. Вони стали фундаментом для майбутніх поколінь, надихаючи на подальшу боротьбу і закладаючи основи для української національної ідентичності.

2. Література як дзеркало і свідок революції

Шановні учні! Ми щойно пройшли крізь буремні історичні події Української революції. Але як же ці події відбилися у найтоншому дзеркалі людської душі – у літературі? Адже митці, як ніхто інший, відчувають пульс

Коротко поясніть (усно або письмово), чому ви обрали саме ці слова

Завдання-вправа: "Ключові Рішення (наслідки)"

Уявіть, що вам потрібно винести **три головні "уроки" або "висновки"** з цього періоду Української революції, які, на вашу думку, є найважливішими для розуміння української історії.

Запишіть ці три висновки у формі коротких тез (1 речення кожна).

Дайте відповіді на питання:

- Яку **головну місію** відчували письменники в цей буремний час?

Пояснення вибору слів.

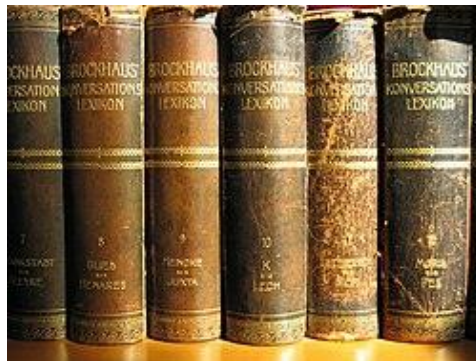
Історична компетентність
Формулювання історичних висновків та уроків.

Аналітична компетентність
Синтез інформації для виведення головних тез.

Літературна компетентність
Засвоєння знань про "феноменальний розквіт" літератури, її місію, прагнення до модернізму тематичні домінанти (героїка, трагедія, пошук ідентичності, зневіра тощо).

		епохи. І тут ми бачимо дивовижну картину: попри весь хаос і руйнування, українська література переживає час феноменального розквіту. Вона стає неймовірно багатою – як за ідеями, так і за темами, за жанрами. Письменники відчують свою місію: бути не просто спостерігачами, а голосом нації, фіксувати ці історичні зміни, попереджати, оспівувати та осмислювати те, що відбувається на їхніх очах. Це був час, коли слово набуло особливої сили і ваги. Цей період позначений потужним поєднанням національно-визвольних ідей із пошуком абсолютно нових художніх форм. Література не просто описувала події, вона шукала нову мову, аби передати масштаби змін. Це призвело до стрімкого прагнення до модернізму. Ми бачимо, як активно формуються нові літературні школи, напрямки, угруповання – одні оспівують революцію, інші її заперечують, треті шукають нові шляхи для мистецтва. Це свідчить про надзвичайно бурхливе і динамічне творче життя, яке не затихало навіть під кулями. Література того часу – це не просто відображення; вона є прямим віддзеркаленням суспільно-політичних змін та глибоких особистих переживань кожної людини, кожного автора.	- Чому література цього періоду, стала "прямим віддзеркаленням суспільно-політичних змін"? Завдання-вправа: "Три слова" - Виберіть три слова, які, на вашу думку, найкраще описують українську літературу 1917–1921 рр. Завдання-вправа: "Словник Модерніста" Випишіть три-чотири літературознавчі терміни або поняття, що стосуються пошуку нових художніх форм, напрямків та угруповань. Коротко поясніть, чому їхня поява була характерною саме для такого бурхливого історичного періоду.	Культурна компетентність: Усвідомлення цінності мистецтва словесності в буремну добу. Критичне мислення: Синтез та узагальнення інформації про літературу. Комунікативна компетентність: Лаконічне та точне формулювання висновків.. Літературна компетентність: Знання літературознавчої термінології. Аналітична компетентність: Пояснення зв'язку термінів історичним контекстом.
--	--	---	--	--

І які ж теми стали домінуючими в цей період? Звісно, насамперед це **героїка боротьби за незалежність**. Поети оспівують рідний край, його красу і мрію про вільну Україну, за яку варто боротися до останнього подиху. Але поруч із цим піднесенням одразу з'являється і **трагедія громадянської війни**. Це біль, розлом у суспільстві, коли вчорашні сусіди стають ворогами. Письменники не могли ігнорувати цю страшну реальність, і їхні твори часто пронизані гірким усвідомленням цих втрат.

Окрім героїки та трагедії, література активно заглиблюється у **пошук національної ідентичності**, осмислює весь складний історичний шлях нації. Хто ми? Куди йдемо? Це питання стає центральним. І, звісно, коли революція завершується поразкою, з'являються теми **зневіри, розчарування, скепсису** щодо ідеалів, за які боролися. Додається до цього і **тема міста та села**, їхній конфлікт чи взаємодія в революційних подіях, а також **роль інтелігенції**, яка часто опинялася на перехресті доріг, обираючи свій шлях у цій буремній епосі. Усі ці теми сплітаються в складний, але надзвичайно цікавий літературний гобелен тієї доби.

Дайте відповіді на питання:

- Які дві головні, контрастні теми були домінуючими в українській літературі періоду революції?
- Яке важливе, глибинне питання порушували письменники, осмислюючи історичний шлях нації?

Дайте відповіді на питання:

- Чому саме питання "Хто ми? Куди йдемо?" стає центральним для літератури в період Української революції?
- Що означає, що інтелігенція "часто опинялася на перехресті доріг,"

Логічна компетентність
Визначення ключових тематичних літературних та світоглядних аспектів творчості.

Критичне мислення:
Глибокий аналіз причинно-наслідкових зв'язків.

Соціальна компетентність
Розуміння ролі вибору соціальних груп (інтелігенції) у складні періоди.

Огляд провідних письменників та їхніх творів (з фрагментами для аналізу):

Павло Тичина – "Панфутурист" і "Кларнет сонця": Поезія збірки "Сонячні кларнети" (1918) – яскраве втілення революційного ентузіазму, національного пробудження, оптимізму. "На майдані" (зі збірки "Замість сонетів") – зміна настроїв, передчуття трагедії, роздуми про жорстокість.

Павло Тичина
(1891—1967)

Володимир Сосюра – "Червона зима": Збірка "Червона зима" (1921) – оспівування романтики революції, але водночас і біль за втраченою Україною, складні внутрішні суперечності ліричного героя.

обираючи свій шлях"? Які "шляхи" могли бути в той час?

Завдання: Виразне читання фрагментів. Обговорення художніх засобів, музикальності віршів, еволюції авторського настрою.

Літературна компетентність: Аналіз художніх засобів, ритмічності, емоційності твору; інтерпретація настрою та його еволюції.

Виразне читання: Практичні навички декламації.

Естетична компетентність: Сприйняття та оцінка художньої краси поезії.

Комунікативна компетентність: Участь в обговоренні, формулюванні власних спостережень.

Логічна компетентність: Детальний аналіз ліричного твору, виділення емоційного наповнення.

Завдання: Аналіз віршів "Так ніхто ще не кохав", "Третя Рота" (фрагменти). Обговорення ліризму, емоційності поезії Сосюри.

		Микола Хвильовий – Майстер психологічної прози: Оповідання "Я (Романтика)" (1924) – глибоке психологічне осмислення феномену чекіста, революційного фанатизму, моральних виборів людини в умовах терору. (Наголосити, що твір написаний трохи пізніше, але осмислює саме події революції). Микола Хвильовий (1893—1933)	Завдання: Обговорення ідейного змісту твору як психологічної драми, його актуальності в контексті розуміння наслідків революції. 	Критичне мислення: Уміння пов'язувати художній твір історичними наслідками, оцінювати його актуальність. Ціннісно-смыслова компетентніс Усвідомлення значущості тв для розуміння минулого.																				
5 хв	VI. Систематизація знань	Вчитель історії: "Історія дає нам чітку канву подій, розстановку сил, логіку політичних рішень". Вчитель літератури: "А література наповнює цю канву живими емоціями, показує, як людина виживала, боролася, любила і страждала в умовах революційного хаосу".	1. "Історія vs. Література: спільне та відмінне в осмисленні революції" (робота з Діаграмою Венна на дошці або у зошитах). 2. Складання узагальнюючої таблиці "Українська література Революції: постаті та їхній внесок" (можна в групах). <table><tr><th>Письменник</th><th>Провідний напрям / Стиль</th><th>Ключові твори</th><th>Основна тематика</th></tr><tr><td>Павло Тичина</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Володимир Сосюра</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Микола Хвильовий</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Юрій Яновський</td><td></td><td></td><td></td></tr></table> Метод: "Відкритий мікрофон" "Яке нове розуміння подій Української	Письменник	Провідний напрям / Стиль	Ключові твори	Основна тематика	Павло Тичина				Володимир Сосюра				Микола Хвильовий				Юрій Яновський				Міжпредме тність: Учні усвідомлюю ть, як історія (факти, логіка подій) та література (емоції, людський досвід) доповнюють одна одну, створюючи цілісне розуміння епохи Української революції. Критичне мислення: Формується розуміння різних способів пізнання дійсності та
Письменник	Провідний напрям / Стиль	Ключові твори	Основна тематика																					
Павло Тичина																								
Володимир Сосюра																								
Микола Хвильовий																								
Юрій Яновський																								

			революції ви отримали сьогодні завдяки літературі?" • "Який із творів або фактів вас найбільше вразив і чому?" • "Чи вдалося нам відповісти на проблемне питання уроку: як література змінилася під впливом революції?"	їхньої цінності. Інформаційно-комунікаційна компетентність: Розвивається вміння структурувати та візуалізувати інформацію за допомогою графічних організаторів.
3 хв	VII. Висновки	Від вчителя історії: "Пам'ятаймо, учні: Українська революція 1917-1921 років – це не лише сторінки історії, а глибокий урок про нашу силу та волю. Хоч тоді ми й не здобули остаточної незалежності, кожен героїчний крок став непохитним фундаментом для сучасної вільної України. Їхня боротьба – це наша спадщина! Від вчителя літератури: А тепер уявіть: посеред бурі, коли світ здавався зруйнованим, українське слово розквітло з неймовірною силою! Література стала живим голосом нації, що виткав гобелен із героїки, трагедій та одвічних питань 'Хто ми?'. Вона і сьогодні промовляє до нас, допомагаючи зрозуміти себе та відчутти незламність духу. Таким чином, Українська революція – це не лише сторінка історії, а й вічне джерело незламного духу, який, осмислений у слові, продовжує	<i>Метод «Рюкзак».</i> Кожен учень стисло записує на папері відповідь на запитання: «Які з тих знань і умінь, що отримано на уроці, він візьме із собою для використання на інших уроках, для виконання домашнього завдання?» Аркуші із відповідями складають у рюкзак (уявний чи справжній) і вчитель вибірково ознайомлюється із ними.	Історична компетентність: Поглиблюється розуміння історії як джерела уроків та чинника формування нації. Літературна компетентність: Усвідомлення місії літератури як живого голосу нації, що осмислює буремні події та вічні питання. Інтеграційна, Міжпредме

		вести нашу націю крізь випробування до омріяної волі.		тна компетентність: Підкреслюється синтез історії та літератури для глибинного розуміння національного шляху та духу.
1 хв	VIII. Домашнє завдання		Обов'язкове: - Повторити матеріал з історії України про Українську революцію 1917–1921 рр. (параграф у підручнику). Прочитати або перечитати один із рекомендованих творів (на вибір): фрагменти "Я (Романтика)" М. Хвильового, вірші П. Тичини ("Пам'яті тридцяти", "На майдані") або В. Сосюри ("Так ніхто ще не кохав"). Творче (на вибір): - Написати короткий есей (1–1,5 сторінки) на тему "Мій погляд на Українську революцію через призму літератури" або "Героїка і	Загалом, ці завдання сприяють розвитку: Хронологічна компетентність Інформаційна компетентність Логічна компетентність Культурна компетентність

			трагедія Української революції у творах українських письменників". • Створити ілюстрацію або колаж до одного з опрацьованих творів, що відображає атмосферу доби. • Підготувати коротке повідомлення про одного з менш відомих письменників доби Української революції (наприклад, Г. Чупринка, О. Дорошкевич, М. Семенко).	
--	--	--	---	--